

STOCKHOLMS UNIVERSITET
Tolk- och översättarinstitutet
Institutionen för spanska, portugisiska
och latinamerikastudier

Från krångelspråk till ungdomsspråk i rapport om diskriminering

Discriminación y Derechos Humanos en Uruguay
La voz de las niñas, niños y adolescentes

Svensk översättning och kommentarer

av

Karin Lundberg

Detta examensarbete består av tre huvudsakliga delar. Första delen innehåller en källtextanalys av källtexten "Formas específicas de discriminación" som är ett kapitel taget ur rapporten *Discriminación y Derechos Humanos en Uruguay: La voz de las niñas, niños y adolescentes*. I den andra delen återfinns källtext och svensk översättning. Den tredje delen utgörs av en översättningsteoretisk kommentar som behandlar de översättningsproblem som uppdagats under översättningsprocessen. Källtexten är en uruguayansk text som handlar om barns rättigheter och diskriminering. Utgångspunkten för översättningen har varit Newmarks kommunikativa översättningsmetod som är en målspråkinriktad metod. Målet har således varit att försöka åstadkomma en för en svensk läsare fullt läsbar, förståelig och acceptabel text. Översättningsproblemen har huvudsakligen varit av två slag, dels av lexikal karaktär till följd av förekomsten av kulturspecifika ord och uttryck och dels av syntaktisk och stilistisk karaktär på grund av långa meningar och abstrakt språkbruk.

Examensarbete för filosofie magisterexamen
i översättning
Vårterminen 2005
Handledare: Johan Falk och Yvonne Blank

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
2. KÄLLTEXTANALYS	2
2.1 Presentation av källtext	2
2.2 Presentation av textförfattare	2
2.3 Textmodell	3
2.3.1 Bestämning av texttyp och framställningsform	3
2.3.2 Situationskontext, Intertextuell kontext och Kulturkontext	4
3. FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ÖVERSÄTTNINGEN	7
3.1 Tänkt målgrupp för översättningen	7
3.2 Översättningsmetod	7
4. KÄLLTEXT OCH SVENSK ÖVERSÄTTNING	9
5. ÖVERSÄTTNINGSKOMMENTAR.	68
5.1 Typ av översättningsproblem	68
5.2 Översättningsstrategier	70
5.2.1 Ordagrann översättning	70
5.2.2 Överföring	71
5.2.3 Naturalisering	72
5.2.4 Utelämning	73
5.2.5 Transposition	74
5.2.6 Modulation	75
5.3 Översättningsproblem av kulturspecifik karaktär	75
5.3.1 Samhällsrelaterade termer	76
5.3.2 Slang och ungdomsspråk	77
5.3.3 Talspråksmarkörer	82
5.4 Översättningsproblem av syntaktisk och stilistisk karaktär	83
5.4.1 Repetitivt uttryckssätt	83
5.4.2 Långa meningar och abstrakt språk	83
5.4.3 Neologismer	87

5.5 Andra översättningsproblem	88
5.5.1 Grafiska markeringar	88
5.5.2 Fotnoter	89
6. SLUTKOMMENTAR	89
7. RESUMEN EN CASTELLANO	91
KÄLLFÖRTECKNING	93

1. INLEDNING

Detta är ett examensarbete för filosofie magisterexamen i översättning vid Tolko- och översättarinstitutet, Stockholms universitet. Examensarbetet består av tre huvudsakliga delar; källtextanalys, översättning och översättningskommentar.

Den första delen utgörs alltså av en textanalys av källtexten som gjorts i syfte att få en klar bild av texten och att fastställa dess funktion i det ursprungliga kontextsammanhanget. Texttyp, kontext och målgrupp diskuteras i detta avsnitt och de slutsatser som dras ligger till grund för översättningens utformning. Valet av övergripande översättningsmetod redogörs också för i detta avsnitt. I den andra delen återfinns källtext och svensk översättning som presenteras på udda respektive jämn sida alternerande. Den tredje delen utgörs av en kommentar till översättningen där de problem som uppstått under översättningsarbetet analyseras och de valda lösningarna motiveras utifrån ett översättningsteoretiskt perspektiv.

När jag inför detta examensarbete letade efter en lämplig källtext kontaktade jag olika organisationer och fick via Rädda barnen i Sverige kontakt med Rädda barnens sektion i Latinamerika som har kontor i Lima, Peru. De skickade över ett par texter som de önskade få översätta, bland annat den text som ligger till grund för detta arbete. Källtexten är en rapport som handlar om barns rättigheter och diskriminering av barn i Uruguay. Källtexten beskrivs närmare under rubriken ”2.1 Presentation av källtext” på nästa sida.

Ämnet diskriminering är en ständigt aktuell och viktig fråga och texten är, enligt min kontakt på Rädda barnen i Peru (se källförteckning), av särskilt intresse eftersom den låter barn och ungdomar själva komma till tals när det gäller den diskriminering de utsätts för. Valet av text motiveras således utifrån översättningsuppdragets autentiska karaktär samt av ämnets vikt och aktualitet.

2. KÄLLTEXTANALYS

2.1 Presentation av källtext

Källtexten är hämtad ur rapporten *Discriminación y Derechos Humanos en Uruguay: La voz de las niñas, niños y adolescentes*. Denna publicerades år 2004 av El Comité de los Derechos del Niño Uruguay (ung. Kommittén för barnets rättigheter, Uruguay) med stöd från Rädda Barnens latinamerikanska sektion (Save the Children Suecia, Programa Regional para América Latina y El Caribe). Rapporten består av nio kapitel som ur olika aspekter behandlar ämnet diskriminering och mänskliga rättigheter i Uruguay, med fokus på barn och ungdomars erfarenheter och synpunkter kring detta ämne. Rapporten baserar sig på intervjuer och gruppdiskussioner med totalt 30 barn och ungdomar samt på ett antal intervjuer med personer som tack vare sin yrkesroll kunnat bidra med information om barn och diskriminering. I kapitel 5, ”Formas Específicas de Discriminación”, i denna rapport, sätter man namn på, beskriver och exemplifierar olika former av diskriminering som de intervjuade barnen och ungdomarna berättar att de utsatts för. Ur kapitlet i fråga har jag översatt cirka 25 sidor vilket motsvarar ungefär hälften av det totala antalet sidor i detta kapitel. Målgruppen för källtexten utgörs av olika organisationer i Latinamerika som arbetar med frågor som rör barn och diskriminering.

2.2 Presentation av textförfattare

Boken har tre författare: Javier Palumno, Silvana Pedrowicz och Diego Silva Balerio, som även har utfört den kvalitativa studie som rapporten är baserad på. De är alla knutna till El Comité de los Derechos del Niño Uruguay som är en koalition av icke-statliga organisationer som bildades i samband med att Uruguay år 1991 ratificerade FN:s konvention om barnets rättigheter. Koalitionens huvudsakliga syfte är att följa upp hur barnkonventionen efterlevs i Uruguay (www.comitedn.org).

2.3 Textmodell

Utgångspunkt för källtextanalysen är Hellspong och Ledins textmodell som tar upp aspekterna *kontext*, *textstruktur* och *stil* (Hellspong & Ledin, 1997:41-47). Tyngdpunkten i denna källtextanalys har lagts på kontextaspekten (Hellspong & Ledin, 1997:49).

2.3.1 Bestämning av texttyp och framställningsform

För att kunna bestämma texttyp är det enligt Hellspong och Ledin praktiskt att utgå från ett antal icke-språkliga kriterier som exempelvis ämne, medium, funktion, författare, publik, tidsperiod, längd och verksamhet. (Hellspong & Ledin, 1997:20). Källtexten i detta arbete är av *texttypen* rapport. *Ämnet* är barns rättigheter och diskriminering av barn, längden 135 sidor och *funktionen* informativ, samhällskritisk och opinionsbildande. Den är tydligt samhällskritisk genom att den låter barn och ungdomar själva komma till tals i fråga om den diskriminering som de utsätts för. Man kan i synnerhet utläsa en tydlig kritik av bland annat polis och rättssystem.

Framställningsformen för en text bestäms genom att titta på hur satser och meningar är sammanlänkade med varandra (Hellspong & Ledin, 1997:21). Framställningsformen i det aktuella fallet är huvudsakligen *utredande*, det vill säga att texten främst fokuserar på orsaksförhållanden. Satser och meningar länkas samman med kausala förbindelser som *eftersom*, *på grund av*, *såtillyvida*, *det vill säga*, *nämligen*, *i sin tur* och så vidare. Framställningsformen är även *argumenterande*, det vill säga att texten lyfter fram motsatser med adversativa förbindelser som *men* och *å andra sidan*. Det bör dock nämnas att det i vissa partier inte är fråga om någon egentlig argumentation utan snarare en strävan efter att framstå som argumenterande genom att föra in uttryck som ”por otra parte” som betyder ’å andra sidan’, utan att något motsatsförhållande verkligen lyfts fram.

Ungefär hälften av källtexten utgörs av återgivet tal från de intervjuer man gjort med ungdomar och uppgiftslämnare. Framställningsformen i dessa partier är *berättande* och *beskrivande* och satser och meningar länkas samman med temporala förbindelser som exempelvis *sedan* och med additiva förbindelser såsom *och*.

2.3.2 Situationskontext, Intertextuell kontext och Kulturkontext

För att kunna tolka en text och förstå varför den ser ut som den gör är det viktigt att studera texten utifrån det sammanhang den skapats i, med andra ord, textens kontext. Hellspong och Ledin redogör för ett antal aspekter som de kallar för *situationskontext*, *intertextuell kontext* och *kulturkontext* (Hellspong & Ledin, 1997:50-60).

När man studerar situationskontexten för en text föreslår Hellspong och Ledin att man tittar på följande aspekter: verksamhet, deltagare och kommunikationssätt (Hellspong & Ledin, 1997:50-56).

Källtexten publicerades alltså som tidigare nämnts år 2004 i Uruguay av El Comité de los Derechos del Niño Uruguay. *Syftet* med kommitténs verksamhet är att följa upp hur FN:s konvention om barnets rättigheter efterlevs, studera utvecklingen av barnens situation i samhället samt upplysa om barn och ungdomars rättigheter. *Sändarrollen* står i detta fall El Comité de los Derechos del Niño för som huvudansvarig för texten, även om texten självfallet inte hade tillkommit om det inte hade varit för textförfattare, medarbetare och samordnare. *Mottagarrollen* har organisationer i Latinamerika och möjligen även i övriga världen som arbetar med frågor som rör barn och barns rättigheter, mänskliga rättigheter och diskriminering. Statliga institutioner, politiker, FN med flera, kan också tänkas vara mottagare av texten. Relationen mellan sändare och mottagare är *asymmetrisk* såtillvida att mottagarna av texten kan välja att inte ta till sig debatten kring barns rättigheter och diskriminering av barn.

Texten skulle också kunna avfärdas av en mottagare som icke-representativ eftersom den kvalitativa studie, som ligger till grund för texten bygger på intervjuer och gruppdiskussioner med endast ett trettiotal barn och ungdomar.

Kommunikationssättet har att göra med en texts kommunikativa funktioner och är starkt förknippat med *textsyftet* som i detta sammanhang enligt sändaren själv är att belysa problematiken kring diskriminering av barn. Sändaren menar vidare att det är av största vikt att titta närmare på hur barn diskrimineras för att kunna förstå och kritiskt granska den politik som rör barn och som påverkar barns livssituation. Syftet är också att synliggöra problem med dold diskriminering samt att ge barnen en röst i mer officiella sammanhang och att bidra till debatten om vilken roll Uruguays politiker och institutioner ska ha för att kunna garantera barnen deras rättigheter (Comité de los Derechos del Niño Uruguay, 2004:6). Med andra ord skulle man kunna hävda att det huvudsakliga textsyftet är att väcka debatt och skapa opinion kring ämnet diskriminering av barn.

Källtextens *medium* måste anses vara *öppet* eftersom texten finns tillgänglig som pdf-fil på Internet och således kan läsas av många. På nätet finns det en version av källtexten på spanska samt en engelsk översättning av källtexten. Den ursprungliga tryckta versionen, vilken är den som jag haft tillgång till, trycktes dock bara i 300 exemplar.

Den *intertextuella kontexten* (Hellspong & Ledin 1997:56-58), det vill säga samspelet mellan en specifik text och andra texter, är mycket påtaglig i denna källtext. Den *horisontella intertextualiteten*, det vill säga textens förbindelse med texter från andra genrer och verksamheter, gör sig påmind i form av fotnoter, citat och så vidare. Andra texter såsom lagar och konventioner om barns rättigheter och mänskliga rättigheter ger grundläggande förutsättningar för rapportens innehåll och utformning. Att en text är en del av en genretradition kallas för *vertikal intertextualitet*. Som läsare har man vissa förväntningar på hur en text i en viss genre ska se ut. Bruket av värdeord till exempel är något som

man kanske inte förväntar sig att stöta på i en rapport. Dock finns det olika typer av rapporter och om man återknyter till källtextens syfte att väcka debatt är det kanske inte så förvånande att det faktiskt förekommer en hel del värdeord i källtexten. Kulturen är det som skapar de övergripande förutsättningarna för en texts tillkomst. I detta fall är en grundläggande förutsättning för rapporten FN och FN:s arbete för mänskliga rättigheter och i förlängningen utformandet av juridiskt bindande konventioner såsom barnkonventionen som trädde i kraft så sent som 1990.

Uruguay är ett land, som är känt för sin tidigt och välutvecklade sociala infrastruktur. Deras socialförsäkringssystem omfattar bland annat försäkring för arbetslöshet och föräldraledighet, arbetsskador och sjukdom. Systemet finansieras av arbetsgivare, arbetsstagare och stat men förändrades kraftigt på 1990-talet i och med offentliga nedskärningar. Dessa förändringar i systemet mötte hårt politiskt motstånd och Uruguay är fortfarande ett land i djup ekonomisk kris med relativt hög arbetslöshet. Befolkningen är i hög utsträckning koncentrerad till städerna. Nästan hälften av landets befolkning bor i huvudstaden Montevideo med omnejd. Befolkningen består till 86 procent av personer med europeiskt ursprung. Sex procent utgörs av mulatter och åtta procent är mestiser (www.ne.se). Barnfattigdomen är stor i Uruguay. År 2002 räknades nära hälften av alla barn under sex år som fattiga. 23,7 procent av befolkningen i stort räknades samma år som fattiga (<http://www.tierramerica.net/2004/0501/noticias1.shtml>). Av de fattigaste ungdomarna i åldern 15-19 år har nära 50 procent hoppat av skolan. Motsvarande siffra ligger på nio procent bland de rikaste barnen (<http://www.unicef.org/infobycountry/uruguay.html>).

De grundläggande förutsättningarna för källtextens tillkomst är alltså å ena sidan FN:s konvention om barnets rättigheter, som Uruguay åtagit sig att efterleva och i synnerhet artikel två i denna konvention som handlar om att barnet ska skyddas från alla former av diskriminering, och å andra sidan det

faktum att fattiga och utsatta barn och ungdomar i Uruguay trots detta diskrimineras.

3. FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ÖVERSÄTTNINGEN

3.1 Tänkt målgrupp för översättningen

Enligt min kontakt på Rädda barnens kontor i Peru (se källförteckning) är målgruppen för den svenska översättningen i första hand andra Rädda barnenkontor. Man vill ge ett exempel på vad man kan göra på området diskriminering inom Rädda barnens program och stimulera debatten kring detta ämne. Den översatta texten riktar sig således till personer som professionellt arbetar med dessa frågor.

3.2 Översättningsmetod

Jag har valt att arbeta efter en av Peter Newmarks översättningsmetoder som han kallar för kommunikativ översättning (*Communicative Translation*). Kommunikativ översättning är en målspråkinriktad översättningsmetod och enligt Newmark är målet med denna att så exakt som möjligt återge källtextens innehåll och uttryck på ett sådant sätt att både innehåll och språk blir fullt acceptabelt och begripligt för läsaren (Newmark, 1988:47). Kommunikativ översättning sätter således läsaren i första rummet och denna översättningsmetod används enligt Newmark med fördel när det är fråga om texter med informativ funktion, det vill säga när förmedling av information är det centrala, och när det rör sig om vokativa texter, det vill säga texter som syftar till att få mottagaren att handla, tänka, känna och reagera (Newmark, 1988:47). Källtexten i fråga är både informativ och vokativ såtillvida att den förmedlar information om barns rättigheter och diskriminering av barn samtidigt som den försöker få mottagaren att handla för att den diskriminering som barn och ungdomar utsätts för ska upphöra.

4. KÄLLTEXT OCH SVENSK ÖVERSÄTTNING

Capítulo 5

FORMAS ESPECÍFICAS DE DISCRIMINACIÓN

INTRODUCCIÓN

Pasando al tema de las formas de discriminación que vivencian y experimentan niños, niñas y adolescentes, observamos que además de ser discriminados por motivos de edad, por ser '*chicos*' para esto o aquello, para opinar, para decidir, etc., los niños, niñas y adolescentes son víctimas de violaciones de otros derechos. Propondremos una organización de las diferentes '*formas*' de discriminación, que distinguiremos a continuación sólo a los efectos analíticos, porque en la realidad se dan de modo combinado. Es decir, en general hay una discriminación múltiple, lo cual genera una vulneración no sólo del derecho a la no discriminación, sino a muchos otros de los que las niñas, niños y adolescentes debieran gozar para poder desarrollarse plenamente, en tanto sujetos sociales de derechos.

En el Capítulo 3 -Exclusión y Discriminación Socioeconómica- expusimos los factores relacionados con el ejercicio del poder, la ideología y la política, que se vinculan con el establecimiento de criterios de prioridad que desencadenan una profundización de la exclusión social, la desigualdad y la discriminación contra la infancia y adolescencia. Vale decir, adelantamos ya una de las formas específicas de discriminación la socioeconómica- que sufren en la sociedad uruguaya. A dicha forma de discriminación le hemos dedicado un capítulo aparte, por su especial relevancia en tanto es la antesala de otras múltiples formas de discriminación social, cultural, educativa, de género, residencial, étnica, en la participación, en cuanto al acceso a bienes y servicios básicos, etc., que sufren los niños, niñas, y adolescentes, por encontrarse en situación de pobreza o vulnerabilidad.

En este capítulo queremos subrayar cuál es la perspectiva de los niños, niñas y adolescentes en torno a otras formas específicas de discriminación, qué experiencias han vivido, visto, escuchado y cómo las expresan, con el objetivo propuesto: correr el velo y poner al descubierto las formas de discriminación y de violación del principio de igualdad.

Kapitel 5

OLIKA FORMER AV DISKRIMINERING

INLEDNING

Om vi går över till frågan om de former av diskriminering som barn och ungdomar utsätts för, kan vi konstatera att de inte enbart diskrimineras på grund av sin ålder, för att de är för små för än det ena än det andra, för att ha en åsikt och för att fatta beslut. Deras rättigheter kränks även i andra avseenden. Vi föreslår en indelning av de olika formerna av diskriminering som endast syftar till att underlätta analysen. I verkligheten förekommer i regel flera olika former av diskriminering samtidigt. Detta resulterar i en kränkning inte enbart av rätten till icke-diskriminering utan även av många andra rättigheter som barn och ungdomar borde få åtnjuta för att kunna utvecklas fullt ut som samhällsmedborgare.

I kapitel 3 redogjorde vi för ett antal faktorer som hör samman med maktutövning, ideologi och politik. Dessa faktorer medför att det skapas diskriminerande kriterier som i sin tur leder till att den sociala uteslutningen, klyftorna i samhället och diskrimineringen av barn och ungdomar ökar. Det bör nämnas att vi i detta kapitel inte kommer att ta upp den socioekonomiska diskrimineringen som barn och ungdomar i det uruguayanska samhället utsätts för. Vi har ägnat ett särskilt kapitel åt denna form av diskriminering eftersom den är synnerligen viktig då den ger upphov till många andra former av diskriminering som fattiga och utsatta barn och ungdomar utsätts för. Det kan röra sig om att de blir diskriminerade på grund av social tillhörighet, kulturell identitet, etnisk bakgrund, kön, var man bor och så vidare. Det kan också handla om att deras grundläggande rättigheter kränks som exempelvis rätten att delta i samhället, rätten till social trygghet och rätten till utbildning.

Vi vill i detta kapitel lyfta fram barnens och ungdomarnas synpunkter på olika former av diskriminering, vad de har upplevt, sett och hört och hur de i ord beskriver detta. Syftet är att åskådliggöra olika former av diskriminering och kränkningar av principen om alla människors lika rätt och värde.

LA SELECTIVIDAD DEL SISTEMA PENAL JUVENIL⁶³

La operativa del sistema penal juvenil es claramente discriminatoria por aspectos socioeconómicos. Los adolescentes pobres son mejores candidatos, presas fáciles de la policía en la medida que su organización operativa se orienta al patrullaje de las calles y es allí donde mayormente se socializan dichos adolescentes. El sistema de control social, especialmente la policía y la justicia, operan de forma selectiva, esto es que reaccionan con desigual energía, basados en criterios discriminatorios.

La selectividad se origina en la propia ley penal, ya que no todas las conductas consideradas reprobables o lesivas son tipificadas como delito. Como afirman muchos penalistas y criminólogos, el delito no existe como categoría ontológica, expresa una construcción social, cultural e histórica, creándose categorías y descripciones típicas de las conductas que serán penalmente sancionables. Dichas construcciones legales responden al poder político dominante de la época en que nace la norma. De esta forma se exceptúan otras conductas que causan perjuicios o lesionan bienes jurídicos.

La policía efectúa una nueva selección de los hechos que presenta o que notifica al juez, dejando afuera alguno de ellos, sea por ejemplo por razones de carácter probatorio, o lisa y llanamente por actos de corrupción. Los parámetros de clase social poder económico y político- operan como inhibidores de la intervención punitiva, no es fácil meterse con quienes tienen posibilidades de defenderse. Las puertas de los Juzgados sólo reciben una porción de los hechos que contravienen las normas penales, luego que operaron los filtros anteriores al sistema judicial. Por tanto, no todos los delitos que se cometen son descubiertos, de los que son descubiertos no todos son probados, de los probados no todos ameritan una sanción, es decir que los sujetos a los que se les aplica una sanción penal son aquellos que no pudieron evitar las múltiples etapas en este extenso y complejo proceso de selección.

Los jóvenes a quienes se les aplican sanciones penales, en el marco de un procedimiento especial y bajo una legislación distinta a la de los adultos, representan a su vez un pequeño grupo dentro del universo de personas sancionadas penalmente.

⁶³Algunas de las afirmaciones de este apartado fueron publicadas en SILVA BALERIO, Diego (2003) MENOS VIOLENCIA PENAL MÁS PROMOCIÓN CULTURAL: La libertad asistida, una propuesta educativo social. En AA.VV. La Justicia Juvenil en América Latina. DNI-Novib. Montevideo.

DISKRIMINERING I PÅFÖLJDSSYSTEMET FÖR UNGA LAGÖVERTRÄDARE⁶³

Vid tillämpningen av påföljdssystemet för unga lagöverträdare återfinns utan tvekan en diskriminering som grundar sig på socioekonomiska faktorer. Fattiga ungdomar hamnar oftare i klammeri med rättvisan än andra ungdomar och de är lätta byten för polisen såtillvida att polisens operativa verksamhet är inriktad på att patrullera gatorna och att det främst är på gatorna som dessa ungdomar håller till. Samhällets kontrollsystem, i synnerhet polis och rättsväsende, utgår från en diskriminerande grundsyn som innebär att man utifrån diskriminerande kriterier agerar olika kraftfullt i olika ärenden.

Strafflagen är diskriminerande i sig, såtillvida att inte alla beteenden som anses vara förkastliga och skadliga är klassificerade som brott. I enlighet med vad många kriminologer och experter på straffrätt hävdar, utgör inte brottet som sådant en kategori för sig, utan är en social, kulturell och historisk konstruktion som i sin tur lett till att man skapat olika kategorier och beskrivningar över vilka beteenden som kommer att bestraffas. Dessa rättsliga konstruktioner hör samman med den politiska makt som dominerar vid den tidpunkt då lagen blir till. Således undantas vissa andra beteenden trots att de vållar samhället skada.

När polisen redogör inför domare vad som hänt görs ett nytt urval i och med att polisen väljer att utelämna vissa fakta. Detta kan exempelvis härledas till rena bevisfrågor eller helt enkelt till korruption. Parametrarna samhällsklass, ekonomisk och politisk makt fungerar som hinder för straffrättsliga ingripanden. Det är svårt att komma åt dem som kan försvara sig. Endast en del av alla lagöverträdelse tas upp i domstol eftersom många sällas bort på vägen innan de når rättssystemet. Alla brott som begås upptäcks således inte och av de brott som upptäcks går inte alla att bevisa och av de brott som går att bevisa åtföljs inte alla av ett straff. De personer som slutligen döms till en straffrättslig påföljd är med andra ord de som inte lyckats undgå de många leden i denna omfattande och invecklade urvalsprocess.

Ungdomar som döms till straffrättsliga påföljder, i enlighet med ett särskilt förfarande och en lagstiftning som skiljer sig från den som gäller för vuxna, utgör i sin tur en liten grupp av alla personer som döms till straffrättsliga påföljder.

⁶³ Några av påståendena i detta avsnitt publicerades i SILVA BALERIO, Diego (2003) "MINDRE STRAFFÅTGÄRDER MER KULTURFRÄMJANDE ÅTGÄRDER: Skyddstillsyn, ett socialpedagogiskt förslag" (MENOS VIOLENCIA PENAL MÁS PROMOCIÓN CULTURAL: La libertad asistida, una propuesta educativo social.) I AA.VV. "Ungdomar och rättsväsende i Latinamerika" (La Justicia Juvenil en América Latina.) DNI-Novib. Montevideo.

La organización social, económica y política condiciona la construcción del delito y de las sanciones, ello se asocia con las mentalidades y sensibilidades⁶⁴ de la sociedad en un tiempo y lugar determinado. Dichas mentalidades o formas de pensar se relacionan con aspectos cognitivos de la cultura, conceptos, valores, categorías, distinciones, ideas, sistemas de creencias, tradiciones, etc., y están profundamente ligadas a sentimientos y sensibilidades.

La mirada y los dichos de las y los adolescentes

La policía es el agente discriminatorio del sistema penal más identificable por las y los adolescentes, cumple una función central en la gestión del castigo a las y los adolescentes previo a la intervención judicial.

Estas son algunas de las frases que se recogieron en las entrevistas en profundidad y los grupos de discusión en que participaron las y los adolescentes.

Con la policía **por el solo hecho de ser negro ya te paran**, porque yo tengo un amigo que trabaja y juega al fútbol y nada que ver y es morocho y cada vez que lo ven se lo llevan o lo paran. (Montevideo, adolescente mujer, 17 años)

...en nuestro lema donde está el libro de los Derechos del Niño también hay una parte que también dice que todo ciudadano tiene derecho a caminar por la vía pública, ¿no? Y por ejemplo la policía en el caso que ellos dicen no la respeta. **¿Nosotros por qué no podemos caminar libremente por la vía pública cuando siempre vemos que estemos vigilados por la policía o por quién sea?** (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

Ellos no se ponen en el lugar también de los hijos, ¿no?, si es que tienen, porque si ellos fueran pobres así como nosotros, por qué no también... no se pondrían en el lugar de ellos, de ir caminando, y lado que vas te están vigilando, ¿me entendés?, **o tenés que estar vigilado por una persona que ni conocés, o tenés que estar perseguido porque la policía te va a hacer algo, o te va a llevar, o quién sabe qué te puede hacer...** (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

⁶⁴ GARLAND, David. 1999 (1990) Castigo y sociedad moderna: un estudio de la teoría social. Editorial Siglo XXI, México. p. 229-230

Det är den sociala, ekonomiska och politiska ordningen som påverkar vad som ska betraktas som ett brott och vad den rättsliga påföljden blir. Detta i sin tur hänger ihop med mentaliteten och tidsandan⁶⁴ som råder i ett samhälle under en bestämd tid och på en bestämd plats. Mentaliteten eller sättet att tänka är djupt känslomässigt betingat och hör samman med kognitiva aspekter på kultur, begrepp, värderingar, samhällsklasser, åtskillnad, idéer, trossystem, traditioner etcetera.

Ungdomars perspektiv och uttalanden

Polisen är den representant för straffsystemet som ungdomarna oftast pekar ut som den som diskriminerar. Polisen spelar en central roll som den som bestraffar ungdomarna innan rättssystemet tar vid.

Nedan följer några av de uttalanden som gjordes i de djupgående intervjuerna och i gruppdiskussionerna som ungdomarna deltog i.

Polisen stoppar dej bara för att du är mörk, för jag har en kompis som jobbar och som spelar fotboll och som inte har nånting med saken att göra och han är mörk och så fort dom ser honom så tar dom fast honom eller stoppar honom. (Montevideo, ung kvinna, 17 år)

I boken om barnets rättigheter så finns det ju ett ställe där det står att alla medborgare har rätt att röra sig fritt på offentlig plats, och till exempel den där polisen som dom snackar om, han tar ju inte hänsyn till det. Varför får inte vi gå som vi vill på gatan? Vi är ju alltid övervakade av polisen eller vem det nu är. (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

Dom sätter sig ju inte in i barnens situation heller. Om dom har några barn alltså. För om dom var fattiga som oss, varför sätter dom sig inte in i barnens situation då, att gå omkring och vart du än går så kollar dom dej. Fattar du? Antingen så övervakar nån dej som du inte ens känner eller så blir du förföljd för att polisen tänker göra nåt, kanske ta fast dej eller vem vet vad dom kan ta sig till. (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

⁶⁴ GARLAND, David. 1999 (1990) Straffet och det moderna samhället: en samhällsteoretisk studie (Castigo y sociedad moderna: un estudio de la teoría social) Editorial Siglo XXI, México. s. 229-230

Lo que estábamos hablando de que ta, **la policía no es que tenga la culpa, pero... la delincuencia existe, porque acá estamos hablando de que no todos somos delincuentes y que tampoco porque vas caminando pero... ta, la delincuencia existe pero porque hay hambre**, porque hay mucha gente que roba para comer como hay otros también que roban para drogarse. La delincuencia existe pero porque hay hambre, si no hubiera hambre no habría nadie robando, si hubiera trabajo... todo el mundo estaría trabajando y nadie robaría y cada cual haría sus cosas sin robar, es lo que me parece a mí. Son muchos temas, existe la delincuencia, existe el hambre, existe todo... **existe la policía que hace las cosas mal, existe la gente que hace las cosas mal.** (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

Capaz que te paran y te dicen “¿Adonde vivís?”, y vos le decís “Yo vivo en el Borro” y capaz que te llevan, y si le decís “Yo vivo en Pocitos” o en Malvín, te dicen “No, pará negro, salí que a vos no te queremos acá...” (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

...también la policía reprime mucho, siempre reprime. Y te agreden, no sólo te dan con el palo, a veces te dejan pegado, te paran en el centro, te tiran contra la pared y esas cosas, te revisan, te manosean en la calle en el medio de toda la gente, y la gente dice “Pah! Mirá ese”, y vos querés pasar desapercibido porque estás adelante de toda la gente, y todo el mundo te mira y todavía te dejan pegado. (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

A mí me agarraron ahí en el Prado, por un hurto, pero no había sido yo... Yo iba caminando y no sé, me vieron a mí y “es contigo”, andaba con un polar negro, y el polar me lo sacaron ellos, el reloj, todo, se quedaron todo. (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

A mi me pasó que yo estaba presa en una comisaría ahí y cayeron unas gurisas de Pocitos que las habían llevado porque habían robado una remera en el Shopping y yo hacía rato que estaba. Y le pedí si la podía llamar a mi madre para avisarle que yo estaba presa para que no se preocupara y no lo hicieron.

Det vi snackade om alltså, det är inte polisens fel men... Det finns kriminalitet. Här snackar vi om att inte alla är kriminella och att du inte bara för att du går omkring men... okej, det finns kriminalitet men det är för att folk är hungriga, för det finns många som snor för att få mat och så det finns dom som snor för att kunna köpa knark. Det finns kriminalitet men det är för att folk är hungriga. Om folk inte var hungriga så skulle ingen sno. Om det fanns jobb... då skulle alla jobba och ingen skulle sno och alla skulle göra sina prylar fast utan att sno. Det är vad jag tror i alla fall. Det finns många saker, det finns kriminalitet, det finns folk som är hungriga, det finns allt möjligt... Det finns poliser som gör dåliga grejer och så finns det vanligt folk som gör dåliga grejer. (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

Dom kanske typ stoppar dej och så säger dom: "Vart bor du?", och så svarar du: "Jag bor i El Borro". Och då kanske dom tar fast dej, och om du säger: "Jag bor i Pocitos" eller i Malvín, så säger dom: "Stick härifrån, vi vill inte ha sånt pack som dej här..." (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

... polisen trycker också ned en mycket, dom ska alltid trycka ned dej. Dom slår dej och inte bara med batongen. Ibland så skämmer dom ut dej. Dom stoppar dej i centrum, trycker upp dej mot väggen och sånt, kroppsvisiterar dej, tar på dej överallt, fast att du är på gatan, mitt bland allt folk. Och folk tänker: "Usch! Kolla på den där". Och du som liksom inte vill att nån ska lägga märke till dej eftersom du står där mitt ibland allt folk. Alla kollar på dej, och dom skämmer ut dej ändå. (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

Mej tog dom fast där i El Prado, för en stöld, men det var inte jag... Jag bara gick där och så, vet inte, dom såg mej och så tänkte dom väl att: "Nu ska du få". Jag hade en svart fleecetröja på mej och den tog dom, och klockan, allt, dom tog allt. (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

Jag satt fast på en polisstation och så kom polisen in med några tjejer från Pocitos som dom hade tagit för att dom hade snott en T-shirt i köpcentret och jag hade suttit där på polisstationen ett bra tag. Jag frågade polisen om dom kunde ringa till min mamma och säga att jag satt fast på polisstationen så att hon inte skulle oro sig men det gjorde dom inte.

Y ellas llegaron y así como llegaron no le sacaron las pertenencias ni nada y al rato vinieron los padres y se la llevaron. Se las llevaron porque tienen plata, porque si no por qué a mí no me llevaron a mi casa, si somos todas iguales, si eran unas gurisas igual que yo. **Mal o bien robaron, era lo mismo, una remera u otra cosa era lo mismo, robaron y no le sacaron nada ni nada, la dejaron en la sala de espera ahí con todas las cosas y después se las entregaron a los padres.** Y yo tuve que esperar hasta el otro día recién para que le dijeran a mi madre para que me viniera a buscar y yo no había hecho nada. Sin embargo **ella había robado y la largaron igual, eso es lo que me molesta, porque si fuéramos para todos igual... no tiene nada que ver, que ellas vivan en Pocitos y yo no viva en Pocitos no tiene nada que ver.** (Montevideo, adolescente mujer, 17 años)

A mí me duele como ser humano, porque **no podés vivir, llega un momento que no podés vivir, te persiguen, te llevan, no podés estar en la calle, no podés vivir porque te siguen para todos lados.** Te llevan, te querés ir a bailar una noche, porque te fuiste y te llevan y hasta el otro día te dejan ahí sin comer, sin nada, [...] Y te ponés a mirar la tele o a escuchar y hay políticos que roban y eso y siguen en la casa como si nada, y no les dicen nada. (Montevideo, adolescente mujer, 17 años)

La discriminación racial, la persecución y expulsión de ciertos espacios públicos urbanos, las limitaciones de circulación, la discriminación residencial, de clase social y la preferencia por algunos sectores sociales sobre otros, son temas recurrentes en las expresiones de las y los adolescentes.

El ejercicio de violencia no es solamente el golpe o el insulto, también es denigrar a los adolescentes por su condición social. Consultados sobre lo que le genera esta relación con la policía uno de los adolescentes que participó del grupo de discusión afirma: *Vergüenza e impotencia, porque por qué te van a agarrar si vos no estabas haciendo nada.*

Consultados acerca de si la policía detiene a cualquier persona u opera de forma selectiva, se plantea la siguiente conversación...*yo que sé, ya está así, este barrio ya está así, influido a eso de que vos ves a uno que anda mal vestido, de short, bermudas anchas y todo eso, y dicen "Este va a va a encajar a alguna vieja o algo.*

När dom här tjejerna kom in så var det ingen som tog deras tillhörigheter eller nånting och efter ett tag så kom deras föräldrar och hämtade dom. Dom fick hämta dom bara för att dom har pengar. För om det inte var därför, varför körde dom inte hem mej då? Vi är ju likadana. Dom är ju bara några tjejer precis som jag. Stöld som stöld. Det spelar ju ingen roll om det var en T-shirt eller nåt annat. Dom hade snott och polisen tog inte ifrån dom nånting utan lämnade dom där i väntrummet med alla sakerna och sen kom föräldrarna och hämtade dom. Men jag fick minsann vänta ända tills nästa dag på att dom skulle säga till min mamma att hon skulle komma och hämta mej, och jag hade inte gjort nånting. Men den där tjejen däremot, hon hade snott och hon fick gå i alla fall. Det är det som stör mej, för om vi alla var lika... då spelar det ju ingen roll om dom bor i Pocitos och inte jag gör det. Det har ju inget med saken att göra. (Montevideo, ung kvinna, 17 år)

Det gör ont i mej som människa, för du kan inte leva. En dag så kan du inte leva längre. Dom förföljer dej, tar fast dej, du kan inte ens vara ute, du kan inte leva för dom följer efter dej vart du än går. Dom tar fast dej. Du vill gå ut och dansa en kväll och så tar dom fast dej och så får du sitta där tills nästa dag, utan mat, utan nånting. [...] Och när du kollar på TV så hör du om politiker som stjal och sånt och dom får stanna kvar hemma som om inget hade hänt och ingen säger nåt till dom. (Montevideo, ung kvinna, 17 år)

Ständigt återkommande ämnen i ungdomarnas uttalanden är förföljelse, avvisande från offentliga platser i staden, begränsad rörelsefrihet, diskriminering på grund av etnisk bakgrund, var man bor, social tillhörighet och att vissa grupper i samhället gynnas framför andra.

Våldet består inte enbart av slag eller förolämpningar utan det handlar även om att man förnedrar ungdomarna på grund av deras sociala status. När ungdomarna tillfrågades om vad det är som orsakar denna relation till polisen, sa en av ungdomarna som deltog i gruppdiskussionen: ”Skam och maktlöshet, för varför ska dom ta fast dej om du inte har gjort nåt”.

När ungdomarna tillfrågades om det är så att polisen griper vem som helst, eller om polisens agerande är selektivt, uppstod följande samtal: ”...Vad vet jag, det bara är så, det bara är så i det här bostadsområdet. Till exempel det där med att du ser nån som går dåligt klädd, i shorts, i stora bermudashorts och allt det där, och så säger dom: ”Den där kommer att hoppa på nån gammal tant eller nåt”.

Sobre ello otro adolescente dice... *Vos ves a una persona que anda bien vestida y viene de trabajar de un buen laburo o de algo, de una empresa. A lo que le responden: Si hay gente que roba de traje y corbata también. Además puede estar de traje y corbata y robar igual. A lo que otro adolescente acota: Hay gente que la hace bien pero nadie se aviva. La gente que anda en narcotráfico y todo eso, ¿vos los ves vestidos plancha? No!! Los ves bien. ¿Y dónde viven? En Pocitos, Carrasco.*

Las opiniones de los adolescentes son contradictorias, uno de ellos se hace portavoz del estigma social, ya que atribuye aspectos positivos a una persona que viste un traje, se trata de alguien que trabaja. Le asigna al traje y la corbata una confiabilidad *per se*, mientras que la bermuda ancha o el short proyectan desconfianza, conforma la “imagen delincuente”: *va a encajar a alguna vieja...* nos dice el adolescente y le dice ese atuendo.

Por otra parte, como lo sostiene Gonzalo Fernández ”... la alteración arbitraria de las prácticas burocráticas de vigilancia que pone de manifiesto la discrecional selectividad aplicada a los grupos candidatos a ser criminalizados- determinará la existencia de todo un sector de criminalidad subterránea, la llamada ‘cifra de la criminalidad’ que, malgrado su presencia ostensible, no ingresa al túnel del sistema punitivo conformando un sector de delincuencia tolerada”⁶⁵.

Algunos de los informantes calificados sostienen muchas de las afirmaciones que efectuaron los adolescentes. Veamos lo que dice uno de ellos:

A nivel penal, lo más probable que el rubiecito y no pobre no llegue, resuelva su situación a nivel policial. El otro no, no va a resolver su problema nunca y va a tener una sanción, sea o no sea. Te cuento el caso de un chiquilín negro que me dijo: “A mí me vieron que yo no era el que había cometido el hurto, yo estaba ahí, parado en una carnicería y que recién había comprado y estaba con la bolsita de carne.

⁶⁵ FERNÁNDEZ, Gonzalo. (1988) Derecho Penal y Derechos Humanos. Montevideo. IELSUR-Trilce p. 97

Om detta säger en av de andra ungdomarna så här: ”Du ser nån som går snyggt klädd och som kommer från jobbet, från ett bra kneg eller nåt, på ett företag”. De andra ungdomarna svarar: ”Men det finns ju folk i kostym och slips som också snor. Man kan ju sno fast man har kostym och slips”. En annan av ungdomarna definierar det så här: ”Det finns dom som är smidiga och då är det ingen som bryr sig. Dom som håller på med knark och sånt. Är dom sunkigt klädda kanske? Nä! Dom är snyggt klädda. Och var bor dom? I Pocitos och Carrasco”.

Ungdomarnas åsikter är motsägelsefulla. En av dem visar tydligt på stigmatiseringen i samhället genom att automatiskt tilldela goda egenskaper till den som går klädd i kostym och koppla samman denna person med någon som arbetar. Kostym och slips inger förtroende medan stora bermudashorts väcker misstankar då dessa förknippas med bilden av hur en kriminell ser ut: ”Den där kommer att hoppa på nån gammal tant...” säger den unge mannen och syftar på att man kan se det på klädseln.

Gonzalo Fernández hävdar att “...den godtyckliga förändringen av de byråkratiska kontrollrutinerna, som klart och tydligt vittnar om att man väljer att övervaka vissa grupper som bedöms vara mer brottsbenägna än andra, ger upphov till det som kallas för ”dold brottslighet”. Den dolda brottsligheten, trots att den uppenbarligen existerar, syns inte i straffsystemet och utgör således en form av ”accepterad” kriminalitet”⁶⁵.

Några av de intervjuade uppgiftslämnarna ger stöd åt många av ungdomarnas påståenden. Så här säger en av dem:

Det troligaste är att den som är ljus och har pengar inte hamnar inför domstol utan att ärendet stannar hos polisen. Det gäller inte för den andra. Han kommer aldrig att kunna lösa problemet och han kommer att få sitt straff vad som än händer. Jag kan berätta för dej om ett fall med en liten mörk kille som berättade det här för mej: ”Dom såg att det inte var jag som hade stulit. Jag bara stod där vid en köttaffär och hade precis handlat, med påsen i handen.

⁶⁵ FERNANDEZ, Gonzalo (1988) Straffrätt och mänskliga rättigheter (Derecho Penal y Derechos Humanos) Montevideo. IELSUR-Trilce s. 97

Pues a mí me llevaron preso, me pasaron por el espejo y la persona que había sido robada tuvo que elegir. Pero no eligió entre varios negros, eligió entre un negro y un rubio. A mi me pusieron un rubio al lado. La mujer miró y dijo, “no, **fue él, fue el negro**”.” (informante calificado 5)

Por ser una zona de riesgo, un lugar de riesgo, que la policía los corre de ahí, a plena luz del día: “No, no, **ustedes no pueden estar acá, reunidos, jugando, tiene que irse, sino se van de acá en pocos minutos venimos y los llevamos**”. [...] Después la discriminación, la violencia y todo lo demás en relación al trabajo nuestro. En los ámbitos policiales. **Había un chiquilín que estaba en una seccional por haber entrado a una casa a cometer un hurto, pero le querían hacer decir que él también tenía una escopeta en la mano, una escopeta recortada.** Constantemente le apuntaban con una chumbera y si él decía que no, que eso no era de él, le disparaban unos chumbos, lo llevaban al fondo y lo metían a un calabozo y le hacían lo mismo, si vos no decís que la escopeta también era tuya te disparamos acá... (informante calificado 5)

La tortura es una de las formas más perversas de degradar a una persona, ello se incrementa si nos referimos a que se aplica a adolescentes, personas que no han completado su proceso de desarrollo físico, psicológico y social. El abuso policial aparece asociado en muchas ocasiones a la obtención de la confesión⁶⁶, como se expresa en una de las narraciones. A pesar de lo extendido de estos relatos⁶⁷ son pocos los casos documentados de denuncias de malos tratos o tortura que se registran en los tribunales.

⁶⁶ FERNÁNDEZ, Gonzalo. (1988) Derecho Penal y Derechos Humanos. Montevideo. IELSUR-Trilce p. 98. “El riesgo inminente de la actuación libre del cuerpo policial, en esta etapa donde se sustancia la investigación preliminar y, fundamentalmente, se recepciona la declaración primaria del detenido, es la posibilidad cierta y de antiquísima data- de que se administren apremios ilegales, físicos o psicológicos, destinados a obtener una confesión del sujeto, tenida tradicionalmente por ‘la reina de las pruebas.’”

⁶⁷ En una encuesta realizada por UNICEF a adolescentes el 45% sostiene que en la detención policial habitualmente se lo maltrata al adolescente, y que el 50% opina que el trato es peor que a un adulto. UNICEF. (2001) La voz de los adolescentes: percepciones sobre Seguridad y Violencia en Buenos Aires, Montevideo y Santiago de Chile. También ver páginas 61 a 75 de SILVA BALERIO, COHEN, PEDROWICZ y otros, Investigación sobre las infracciones juveniles y las sanciones judiciales aplicadas a adolescentes en Montevideo, DNI-UNICEF, Montevideo, 2003; y DEUS, Alicia, GONZÁLEZ, Diana (y equipo), Juicios y silencios. Los derechos humanos de niños y adolescentes en el proceso por infracción a la ley penal en Uruguay, Konrad AdenauerStiftung, Montevideo, 2003.

Dom tog fast mej och så jag fick stå bakom den där spegeln och personen som hade blivit rånad skulle välja. Men hon valde inte bland flera mörka personer utan mellan en mörk och en ljus. Jag fick stå bredvid en ljus person. Kvinnan tittade och sa: ”Nä, det var han, det var den mörka killen”. (Uppgiftslämnare nummer 5)

Det är för att det är ett problemområde som polisen kör iväg dom därifrån, mitt på ljusa dagen. ”Nä. Ni får inte vara här. Ni får inte stå här och hänga. Ni får gå härifrån. Om ni inte går härifrån inom några minuter så kommer vi och hämtar er”. [...] Sen handlar det om diskriminering, våld och allt annat som vi möter i vårt arbete. Hos polisen. Det var en liten kille som satt på polisstationen för att han hade brutit sig in i ett hus för att stjäla, men dom ville få honom att säga att han också hade haft ett vapen i handen, ett avsågat gevär. Dom siktade oavbrutet med ett luftgevär mot honom och om han sa nej, att det inte var hans vapen, så skulle dom skjuta på honom och sätta honom längst bak i en fängelsecell. ”Om du inte säger att geväret är ditt så skjuter vi dej här och nu...”. (Uppgiftslämnare nummer 5)

Tortyr är något av det vidrigaste man kan använda sig av för att kränka en annan människa och det innebär ett ännu grövre övergrepp om tortyren tillämpas på ungdomar, personer som inte är fysiskt, psykiskt eller socialt färdigutvecklade. Som vi kan se i en av berättelserna kopplas polisövergreppen ofta samman med situationer när man försöker få fram ett erkännande⁶⁶. Trots att det är ett ofta förekommande fenomen i dessa berättelser⁶⁷ finns det få dokumenterade fall av anmälningar om misshandel och tortyr som registreras hos domstolarna.

⁶⁶ FERNÁNDEZ, Gonzalo. (1988) Straffrätt och mänskliga rättigheter (Derecho Penal y Derechos Humanos) Montevideo. IELSUR-Trilce s. 98. “Det finns en överhängande risk i att poliskåren får agera fritt under förundersökningsstadiet och då särskilt i samband med att den anhållne lämnar sin första redogörelse. Den överhängande risken, som man sedan urminnes tider känt till, består i att den anhållne utsätts för olagliga fysiska eller psykiska påtryckningar i syfte att få fram ett erkännande från denne. Ett erkännande har traditionellt setts som “det bästa bevismedlet”.

⁶⁷ I en enkät gjord av UNICEF med ungdomar hävdar 45 % att det är vanligt att ungdomar misshandlas i samband med att de grips av polisen och 50 % menar att ungdomar behandlas sämre än vuxna i samma situation. UNICEF. (2001) Ungdomars röster: åsikter om säkerhet och våld i Buenos Aires, Montevideo och Santiago de Chile (La voz de los adolescentes: percepciones sobre Seguridad y Violencia en Buenos Aires, Montevideo y Santiago de Chile.) Se även sidorna 61-75 i SILVA BALERIO, COHEN, PEDROWICZ med flera, Utredning om ungdomars lagöverträdelse och straffrättsliga påföljder tillämpade på ungdomar i Montevideo (Investigación sobre las infracciones juveniles y las sanciones judiciales aplicadas a adolescentes en Montevideo) DNI-UNICEF, Montevideo, 2003; och DEUS, Alicia, GONZÁLEZ, Diana (med team), Rättegångar och tystnader. Barn och ungdomars mänskliga rättigheter i mål gällande brott mot strafflagen i Uruguay (Juicios y silencios. Los derechos humanos de niños y adolescentes en el proceso por infracción a la ley penal en Uruguay) Konrad AdenauerStiftung, Montevideo, 2003.

Como lo afirman expertos del Instituto Innocenti de UNICEF “...de todas las etapas del procedimiento de la justicia juvenil, es durante el arresto e inmediatamente después, mientras dura la custodia policial, que el joven acusado tienen mayores probabilidades de ser víctima de torturas y otras formas de maltrato”⁶⁸.

Por otra parte, según datos de la investigación publicada en diciembre de 2003 por DNI y UNICEF, los adolescentes judicializados pertenecen en su mayoría a los sectores sociales más desfavorecidos⁶⁹. Algunos datos que sustentan esta afirmación son que el 60% de los adolescentes a quienes se les inició procedimiento judicial por infracción presentan rezago educativo; el 80% no estudia; asimismo el 40% trabaja fundamentalmente en el sector informal y el 42% se ubica en la categoría no estudia, ni trabaja. Como lo expresa con claridad una fiscal “*Un niño cuyos padres no asisten a la audiencia ve duplicado el riesgo de ser condenado al encarcelamiento*”⁷⁰. Ello confirma la incidencia de factores espurios a la infracción en la determinación de la sanción penal, tomando en cuenta factores sociales y familiares para gestionar el castigo.

La selectividad del sistema penal es “...una afrenta a la dignidad humana de magnitud enorme la discriminación por capas sociales que campea en todos los sistemas penales”⁷¹. Capta mayoritariamente a adolescentes pobres, por infracciones contra la propiedad, aunque la extracción social de los adolescentes no difiere sustancialmente de la de los propios policías. Como se sostiene “...es innegable la tremenda acción filtradora de la operatividad policial, caracterizada por la notoria selectividad de su intervención, que viene a recaer – indefectiblemente- sobre los estratos depauperados y marginales de la sociedad, pese a que, paradójicamente, de acuerdo a su composición de recursos humanos, el cuerpo policial recluta sus miembros también entre los núcleos económicamente desfavorecidos de la población”⁷².

⁶⁸ UNICEF (1998) Innocenti Digest 3 – Justicia Juvenil. p.8. Florencia-Italia

⁶⁹ SILVA BALERIO, COHEN, PEDROWICZ y otros, 2003:p. 75-85

⁷⁰ Organización Mundial Contra la Tortura. (2004) Niños, Niñas y Adolescentes Privados de libertad en Uruguay: ¿CON O SIN DERECHOS? Ginebra.

⁷¹ ZAFFARONI, Eugenio Raúl. (1986) Sistemas Penales y Derechos Humanos en América Latina (informe final). Buenos Aires: Depalma. P.430

⁷² FERNÁNDEZ, Gonzalo. (1988) Derecho Penal y Derechos Humanos. Montevideo. IELSUR-Trilce p. 95

Experter på UNICEF:s forskningscenter Innocenti bekräftar att: "...av alla skeden i rättsförfarandet när det gäller ungdomar, är det när personen i fråga grips och omedelbart därefter, medan denne befinner sig i polisens förvar, som den anklagade unga personen löper störst risk att bli offer för tortyr eller annan form av grym behandling"⁶⁸.

Enligt uppgifter i en utredning som publicerades i december 2003 av DNI* och UNICEF, kommer merparten av de lagförda ungdomarna från de mest missgynnade grupperna i samhället⁶⁹. Några uppgifter som stöder detta påstående är att 60 procent av de ungdomar som åtalades för brott uppvisade bristfälliga studier. 80 procent studerade inte alls, 40 procent arbetade huvudsakligen på den svarta marknaden och 42 procent varken studerade eller arbetade. En åklagare uttrycker det i klartext: "Ett barn vars föräldrar inte är närvarande under domstolsförhandlingen löper fördubblad risk att dömas till fängelse"⁷⁰. Detta bekräftar att man vid bestämningen av den straffrättsliga påföljden tar hänsyn till yttre faktorer såsom sociala faktorer och familjeförhållanden som inte har med själva brottet att göra.

"Den diskriminering som grundar sig på klasstillhörighet och som återfinns i alla straffsystem är en oerhörd skymf mot den mänskliga värdigheten"⁷¹. Det är huvudsakligen fattiga ungdomar som hamnar i straffsystemet för egendomsbrott, detta trots att ungdomarnas och polisernas sociala bakgrund inte skiljer sig väsentligt från varandra. Man hävdar att "... det inte går att förneka att polisens operativa verksamhet är diskriminerande och att detta kännetecknas av ett utpräglat selektivt agerande från polisens sida. Detta drabbar obönhörligen de svagaste och mest utslagna i samhället. Det kan tyckas paradoxalt eftersom poliskåren rekryterar sina medlemmar även bland de ekonomiskt svagaste i befolkningen"⁷².

⁶⁸ UNICEF (1998) Innocenti Digest 3 – Ungdomar och rättsväsende (Justicia juvenil) s.8 Florens-Italien

* Defensa de Niños y Niñas Internacional (ung. "Internationella barnbeskyddarna", översättarens anmärkning)

⁶⁹ SILVA BALERIO, COHEN, PEDROWICZ med flera, (2003) s. 75-85

⁷⁰ Världsgenombildningen mot tortyr (Organización Mundial Contra la Tortura) (OMCT) (2004) Frihetsberövade barn och ungdomar i Uruguay: MED ELLER UTAN RÄTTIGHETER? (Niños, Niñas y Adolescentes Privados de libertad en Uruguay: ¿CON O SIN DERCHOS?) Genève.

⁷¹ ZAFFARONI, Eugenio Raúl. (1986) Straffsystem och mänskliga rättigheter i Latinamerika (slutrapport) (Sistemas Penales y Derechos Humanos en América Latina (informe final) Buenos Aires: Depalma. s.430

⁷² FERNÁNDEZ, Gonzalo. (1988) Straffrätt och mänskliga rättigheter (Derecho Penal y Derechos Humanos) Montevideo. IELSUR-Trilce s. 95

Uno de los adolescentes participante del grupo de discusión, vinculado a la discriminación socioeconómica y a aspectos del control social expresaba “**...hoy si querés un trabajo, no vas a conseguir el trabajo que vos querés, la única forma que te queda es ser policía y a uno no le gusta ser policía...**”. Por un lado observa que ser policía es una opción laboral asequible, mientras que sus vivencias y significaciones sobre ella, lo llevan a negar esa opción.

DISCRIMINACIÓN POR ‘PORTE DE CARA’: POR ‘LA PLANCHA’

Veamos ahora el tipo de discriminación a la que llamamos ‘*por porte de cara*’ (por el aspecto, por sospecha, por la plancha, por *la pinta*, por *la figura*, por *la cara*), en las palabras de un adolescente en situación de calle de Montevideo:

Vos estás en cualquier lado y te vienen **los botones** a romper las pelotas. Te **vienen a joder porque estás todo sucio**. Yo la otra vez iba caminado [!] por 18 y me agarraron al santo botón y me dejaron pegado ante toda la gente. **“Contra la pared” me dijeron...** ¿La gente qué piensa? Te miran y están en la contra. Dicen ‘Este es un malandro’. **Te discriminan por la forma de ser tuya, por la ‘plancha’ tuya.**

El entrevistador le pregunta qué es ‘la plancha’ y el adolescente contesta:

Plancha es la figura, Plancha es la figura, como sos vos. Como estás vestido. La onda que caminás vos. Vos caminás medio así ‘guapito’ por la calle. Vas así a mi barrio y te dicen: ‘Vó, que caminás de malo...de dónde sos vos, vení, vení’, te trillan y te agarran entre tres y fuistes. Y te golpean si hablás medio raro.

Y luego nos dice:

La discriminación siempre va a quedar porque siempre hay gente que te discrimina. **Los policías te discriminan**, cualquiera de ellos. Te están discriminando por cualquier cosa. **Porque estás en la calle, en la vuelta. Te dicen cosas, te corren del lugar en el que vos estás...vos no estás haciendo nada y te corren. Te putean y todo.**

Med anknytning till socioekonomisk diskriminering och samhällskontroll uttryckte sig en av ungdomarna som deltog i gruppdiskussionen på följande sätt: ”... nuförtiden om du vill ha ett jobb så får du inte det jobb du vill ha. Det enda alternativet som finns kvar är att bli polis och det vill man inte...”. Å ena sidan konstaterar han att polisycket är en möjlighet men å andra sidan får hans personliga erfarenheter av polisen honom att inte vilja bli det.

DISKRIMINERING PÅ GRUND AV UTSEENDE

Nu ska vi titta närmare på den typ av diskriminering som vi kallar för “diskriminering på grund av utseende” (på grund av det yttre, på grund av stilen, på grund av uppsynen, på grund av ”La plancha”). Så här berättar en av Montevideos ungdomar som lever på gatan:

Vart du än är så kommer snuten för att jävlas med dej. Dom kommer för att mucka gräl bara för att du råkar vara helt smutsig. Sist när jag gick på 18 de Julio så haffade dom mej för ingenting och skämde ut mej inför alla. ”Mot väggen” sa dom... Vad ska folk tro? Dom glori på dej och ser sura ut. ”Den där, han är en skummis”. Dom diskriminerar dej för ditt sätt att vara, på grund av din ”plancha”.

Intervjuaren frågar vad “plancha” är för något och den unge killen svarar:

”Plancha” är din stil, ditt sätt att vara. Hur du är klädd. Ditt sätt att gå. Du går typ sådär och stajlar på gatan. Om du går sådär där jag bor så säger dom: ”Hörru, vem tror du att du är då? Var kommer du ifrån? Kom hit med dej!” De trackar dej och så tar tre snubbar tag i dej och så är det kört. Och snackar du lite konstigt så slår dom dej.

Vidare berättar han:

Det kommer alltid att finnas diskriminering för det finns alltid folk som diskriminerar. Polisen diskriminerar dej, varenda en. Dom diskriminerar dej för allt möjligt. För att du står och hänger i ett gathörn. Dom kallar dej för saker. Dom kör iväg dej. Du har inte gjort nånting men dom kör iväg dej i alla fall. Dom jävlas med dej och sådär.

Te insultan. La mayoría te da unos palazos y te llevan porque ellos tienen el poder. Yo varias veces me desacaté. Vos estás tranquilo y te viene a pisotear y varias veces les pegué a algunos piñazos. Te tienen rabia y envidia. (Montevideo, adolescente varón, 17 años)

En ese mismo sentido, un adolescente de 16 años cuenta cómo ha sido discriminado por la policía por ‘porte de cara’. Plantea que la policía lo ha parado varias veces, y él explica el por qué de las detenciones arbitrarias del siguiente modo.

Por estar en la calle. Siempre me agarraban. **Estaba en la calle y me cargaban,** y para adentro. **Y a veces porque yo andaba con compañeros de la calle que estaban pidiendo igual que yo y por culpa de esos compañeros me llevaban a mí también y me tenían adentro por nada.** Y estaba adentro de la Comisaría. Una vez, estaba en [nombra un comercio], me agarraron, recién había llegado porque cuidaba motos y me cargaron a mí y a otro muchacho más que estaba cuidando, y nos metieron para adentro a las cinco de la tarde y a un muchacho que estaba ahí lo agarraron y lo rompieron todo, estaba todo lastimado. A mí no me tocaron, ni al otro. El otro muchacho que cayó conmigo a ese no le pegaron porque dijo unas cosas y no le pegaron. Pero a uno ahí lo rompieron todo, estaba todo machucado. Las manos le dejaron todas rojas. Y a mí me tuvieron hasta lo último, hasta la una de la madrugada me tuvieron ahí. Y los culpables estuvieron hasta las nueve, hasta las ocho y para afuera. (Paysandú, adolescente varón, 16 años)

Otros adolescentes también nos cuentan sus experiencias respecto a la discriminación por ‘porte de cara’.

Sí, me acuerdo una vez que yo iba por Sarandí y me frena un milico y me dice “documentos” y le di los documentos y **me dice “te vamos a tener que detener”** y yo dije “¿por qué?, si no hice nada malo” y me dice “porque te vamos a tener que detener”, y **de repente viene una conocida mía y dice que me conoce y el policía dice**

Dom förolämpar dej. Dom flesta ger dej ett par smällar och tar fast dej för att dom har makten. Flera gånger så käftade jag mot. Du är liksom helt lugn och så kommer dom och trampar på dej. Flera gånger så smockade jag till dom. Dom tål dej inte och dom är avundsjuka på dej. (Montevideo, ung man, 17 år)

Apropå detta berättar en 16-årig ung man om hur han har blivit diskriminerad av polisen på grund av sitt utseende. Han berättar att polisen vid ett flertal tillfällen stoppat honom och förklarar varför de till synes utan anledning har gripit honom:

Bara för att jag var på gatan. Dom tog alltid fast mej. Jag bara var på gatan och så tog dom fast mej och så in på polisstationen. Ibland tog dom mej för att jag var med mina kompisar från gatan som också gick och tiggde precis som jag, och på grund av dom här kompisarna så tog de in mej också och höll kvar mej för ingenting och så fick jag sitta där på polisstationen. En gång så var jag vid [han namnger en affär] när dom tog fast mej. Jag hade just kommit dit för att vakta motorcyklar* och då tog dom fast mej och en annan kille som också vaktade motorcyklar. Klockan var fem på eftermiddagen när dom tog in oss på polisstationen, och en annan kille som var där, honom slog dom sönder och samman, han var helt misshandlad. Mej rörde dom inte, inte den andra killen heller. Den andra killen som blev gripen samtidigt som mej, honom slog dom inte för han sa några grejer och då så slog dom honom inte. Men en som var där, honom slog dom jättemycket. Han blev helt mosad. Hans händer var helt röda. Mej höll dom kvar till sist. Jag fick sitta tills klockan var ett på natten. Men dom skyldiga, dom fick sitta tills klockan nio, till klockan åtta, och sen fick dom gå. (Paysandú, ung man, 16 år)

Andra ungdomar berättar också om sina erfarenheter av hur de diskriminerats på grund av utseendet.

Jo, jag kommer ihåg en gång när jag gick på Sarandí och en polis stoppade mej och sa: "Legitimation". Jag visade honom den och då sa han: "Vi måste nog gripa dej". Och jag svarade: "Varför då? Jag har ju inte gjort nåt". Och då sa polisen: "För att vi nog måste gripa dej". Plötsligt så kom en bekant till mej förbi och hon sa att hon kände mej och polisen sa:

* Den som "vaktar motorcyklar" eller "vaktar bilar" är en person som, när man ska parkera sitt fordon, erbjuder sig att vakta fordonet mot betalning tills dess att ägaren kommer tillbaka. (översättarens anmärkning)

“no, no, nada, ya lo estábamos dejando”, pero me querían llevar porque yo tenía pinta de mafioso. Hoy vos te vestís de una manera diferente y te llevan. (Maldonado, adolescente varón, 15 años)

Si, algunos vienen para el trabajo, y los milicos piensan que van a robar algo, **como les ven cara de chorros entonces piensan que van a robar.** [¿Y qué pasa?] A veces los persiguen, y si les dicen algo les pegan, son todos amigos de nosotros, de acá abajo. [...] ¿cómo sería eso de cara de chorro?] Claro, o sea, **algunos no tienen cara de buenos, los milicos les ven cara distinta y se piensan que son chorros.** [...] Claro, **porque ellos se visten distinto** que todos, porque los que tienen plata no se visten así como ellos. [...] Porque uno usa ropa limpia y ellos usan ropa sucia. (Montevideo, adolescente mujer, 13 años)

En este sentido, uno de los informantes calificados explica del siguiente modo este tipo de discriminación.

Mayoritariamente, la discriminación a nivel de la infracción, como te contaba hoy, son justamente en esos dos planos: por sus características y su condición social, y por su condición cultural. La social, lo explicamos, por el lugar que ocupa en la sociedad y su condición económica. La cultural, lo racial. (Informante calificado 5)

Según surge de la investigación sobre sistema penal juvenil en Uruguay que ya hemos mencionado⁷³, “...el 17% de las detenciones policiales de los adolescentes judicializados en los dos períodos analizados son ilegales, arbitrarias e inconstitucionales en la medida que responden a la categoría vaga de ‘sospechoso’. Detener a los adolescentes por su aspecto, por ‘porte de cara’ implica una violación al derecho a no-discriminación; profundiza la estigmatización de las poblaciones excluidas, ubicándolos en un lugar ‘desviado’; y confirma la discrecionalidad de la actuación policial, lo que repercute en la vida de los adolescentes al punto de facilitar la imposición de penas.”

⁷³ SILVA BALERIO, COHEN, PEDROWICZ (2003).

”Nä, vadå, ingenting. Vi skulle just låta honom gå”. Men egentligen ville dom gripa mej för att jag såg ut som en mafioso. Nuförtiden om du klär dej lite annorlunda så tar de fast dej. (Maldonado, ung man, 15 år)

Några kanske är på väg till jobbet och då tänker polisen att dom ska sno nåt. Eftersom polisen tycker att dom ser ut som tjuvar så tänker dom att dom ska sno. [Och vad händer?] Ibland följer dom efter dom och om dom säger nåt till polisen så slår polisen dom. Alla dom är våra kompisar, vi här nerifrån. [... Hur menar du att dom ser ut som tjuvar?] Jo, jag menar, att en del kanske inte ser så där jättesnälla ut. Polisen tycker att dom ser annorlunda ut och tänker att dom är tjuvar. [...] Jo, precis, för att dom klär sej annorlunda än alla andra, för att folk som har pengar inte klär sej sådär som dom. [...] För att man själv har rena kläder på sej och dom har smutsiga kläder. (Montevideo, flicka, 13 år)

En av uppgiftslämnarna beskriver denna typ av diskriminering på följande sätt:

Som jag berättade för dej idag så är diskrimineringen i samband med brott just av dom två slagen. Dom diskrimineras för sitt sätt att vara och den sociala statusen och på grund av den kulturella statusen. Med social status menar vi den roll man har i samhället och den ekonomiska status man har. Med kulturell status menar vi vilken etnisk bakgrund man har. (Uppgiftslämnare nummer 5)

I utredningen om ungdomar och straffsystemet i Uruguay som vi redan nämnt⁷³, kan man läsa att “...av de gripanden som polisen gjorde av ungdomar misstänkta för brott, under de två tidsperioder som analyserats, var 17 % godtyckliga och olagliga såtillvida att gripandena gjordes på lösa grunder, för att någon såg “misstänkt” ut. Att gripa ungdomar på grund av deras yttre innebär att man kränker deras rätt till icke-diskriminering, ökar stigmatiseringen och utanförskapet hos redan utsatta delar av befolkningen och bekräftar polisens fria agerande som i sin tur inverkar på ungdomarnas liv såtillvida att straff lättare utmäts”.

⁷³ SILVA BALERIO, COHEN, PEDROWICZ (2003).

Asimismo, "...ese 17% de detenciones arbitrarias debe relacionarse con el alto porcentaje de aplicación de sanciones en la sentencia interlocutoria (más del 90%) y el bajo porcentaje de casos con sentencia definitiva (alrededor del 50%)”⁷⁴, lo cual es una muestra más de la selectividad del sistema policial-penal del que habláramos anteriormente, con la contrapartida de vulneración de derechos que conlleva.

En ese sentido, los adolescentes cuentan sus experiencias y también intercambian ideas al respecto en el grupo de discusión. Mediante las próximas citas podremos ver cómo funcionan los mecanismos de detención ‘por sospecha’ vinculados al ‘porte de cara’. También se reflejan allí las representaciones que tienen los adolescentes sobre cómo la policía construye la identidad del adolescente ‘plancha’. Los adolescentes se ven en el espejo de esa construcción social, se sienten identificados, pero cuestionan que ella sea una razón para la discriminación, para las detenciones arbitrarias e injustificadas, ya que las detenciones no están basadas en hechos sino en prejuicios, en ‘sospechas por porte de cara’. Escuchemos sus voces:

Y nada, hay veces que **te detienen por actitud sospechosa**, pero a veces no **te piden documentos** [...] Hay veces que te detienen por actitud sospechosa, te piden documentos[...] **te preguntan de donde sos, qué hacés, qué estás haciendo, si trabajás o si estudiás, si no se, qué hacés, quién te mantiene** [...] **que nada que ver.** [...] y me hicieron investigaciones y todas las manos que no tenía nombre. [...] **apuntaron “y quedate quieto porque te tiro”, y yo iba caminando por la calle. No, no entendés nada.** [¿Pero le hacían eso a toda la gente que iba caminando] No, a los que veían en una actitud sospechosa. [Y, ¿cuáles son los que para ellos, estaban en actitud sospechosa?] Y, las “planchas”.

⁷⁴ SILVA BALERIO, COHEN, PEDROWICZ y otros, 2003: p.217.

”Dessa 17 % godtyckliga gripanden bör relateras till den höga andelen straffverkställighet i deldomar (mer än 90 %) och den låga andelen fall med slutgiltig dom (omkring 50 %)”⁷⁴ vilket är ännu ett bevis för polisens och rättsväsendets selektiva agerande som vi diskuterade tidigare och som får till följd att rättigheter kränks.

Ungdomarna berättar om sina upplevelser och utbyter erfarenheter med varandra kring detta i gruppdiskussionen. Vi får genom följande citat ta del av hur dessa gripanden, som grundar sig på att någon ser misstänkt ut och som är kopplat till utseende, kan gå till. I dessa citat återspeglas även ungdomarnas erfarenheter av hur polisen skapar den identitet som ungdomarna kallar för ”plancha”. Ungdomarna ser sig själva i denna sociala konstruktion och identifierar sig med den. De ifrågasätter dock att detta skulle legitimera diskriminering och godtyckliga och obefogade gripanden eftersom dessa inte grundar sig på fakta utan har att göra med fördomar och misstänksamhet som är kopplade till utseende. Så här säger de:

Ibland griper dom dej för att du verkar misstänkt men frågar inte efter legitimation. [...] Ibland griper dom dej för att du verkar misstänkt och frågar efter legitimation. [...] Dom frågar var du kommer ifrån, vad du gör, vad du håller på med, om du jobbar eller pluggar, jag vet inte, vad du gör, vem som försörjer dej. [...] Som inte har med saken att göra. [...] Dom förhörde mej och tog på mej både här och där. [...] Dom siktade på mej och sa: ”Stå still, annars skjuter jag”. Och jag bara gick på gatan. Nä, man förstår ingenting. [Men, gjorde dom så mot alla som gick på gatan?] Nä, bara mot dom som verkade misstänkta. [Och vilka tyckte dom såg misstänkta ut?] ”Las planchas”.

⁷⁴ SILVA BALERIO, COHEN, PEDROWICZ med flera, 2003, s.217.

[¿Qué es eso? ¿Qué es las “planchas”?] Nosotros. **Para ellos somos nosotros las planchas. No se. Mal vestido, o sucio cuando venís de trabajar. O algo así. O, no se. O, mala cara. Y ya te sacan.** Al toque. [...] Sí, claro, así de discriminados, **entre los veinte y los quince años**, me parece que **es donde más se detiene**. [...] gorrito y campera bultosa [...] (Montevideo, adolescente varón, 17 años)

Adolescente – La pinta

Adolescente – O...no sé, **te ven así en una actitud sospechosa y...** [...]

Adolescente – Entrás a un supermercado y te siguen, te miran porque se piensan que te vas a llevar algo. [...]

Adolescente – Si entrás encapuchado te persiguen.

Adolescente – El gorro.

Adolescente – Claro, el uniforme de los policías es azul, el uniforme de los que andan en la calle es gorrito, y los championcitos azules, porque es eso, como que yo que sé. (Montevideo, grupo de discusión de adolescentes)

Claro, ya te... sólo por ser joven ya te discriminan, y **si tenés un uniforme de los uniformes de la calle, trasca!, ya te discriminan más todavía**. (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

Yo que sé, llevarte por nada, porque **la policía también te lleva si no haces nada**, a mi siempre venían y me llevaban, **siempre vienen y te llevan, siempre vienen y te llevan pero por nada, por estar en la esquina**. Y la policía te persigue y te persigue hasta que ta, y vos decís, ta, me van a llevar pero por lo menos voy a hacer algo, por qué me van a llevar por nada. Para eso hago algo y que me lleven por algo. [...] Te molestan [...] hasta que ta, **hasta que no aguantás más...** (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

[Vad är det? Vad är "las planchas" för något?] Vi. Enligt dom så är det vi som är "las planchas". Vet inte. Taskigt klädd kanske, eller smutsig när du kommer från jobbet. Eller nåt sånt. Eller, jag vet inte. Eller att du ser annorlunda ut. Då tar dom dig. Direkt. [...] Jo, precis, så där diskriminerade. Jag tror att det är dom som är mellan femton och tjugo år som oftast blir gripna. [...] Keps och bylsig jacka [...] (Montevideo, ung man, 17 år)

Tonåring : - Stilen

Tonåring: - Eller... jag vet inte. Dom tycker att du verkar misstänkt och...

[...]

Tonåring: - Om du går in i en mataffär så följer dom efter dej. Dom kollar dej för dom tror att du ska sno nåt. [...]

Tonåring: - Om du går in med luvan uppdragen så följer dom efter dej.

Tonåring: - Kepsen.

Tonåring: - Precis. Polisens uniform är blå. Gatans uniform är keps och blå gympadojor. Det bara är så. (Montevideo, gruppdiskussion med ungdomar)

Precis, dom... Bara för att du är ung så diskriminerar dom dej och om du har på dej nån av gatans uniformer, då diskriminerar dom dej ännu mer. (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

Vet inte, att dom griper dej för ingenting. Även om du inte har gjort nåt så tar polisen dej. Mej tog dom alltid. Dom kommer alltid och tar fast dej, dom tar alltid fast dej för ingenting, för att du hänger i ett gathörn. Polisen följer efter dej och dom följer efter dej ända tills du tänker att om dom ska ta mej så ska jag åtminstone göra nåt för varför ska de ta fast mej om jag inte har gjort nåt? Därför så gör jag nånting så att dom åtminstone tar fast mej för att jag har gjort nåt. [...] Dom jävlas med en [...] ända tills, tills du inte står ut längre... (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

Seguro, como nosotros **recién no estábamos haciendo nada acá enfrente, íbamos caminando para allá, frena un furgón así... y dicen contra la camioneta, y nosotros no hicimos nada, ¿por qué?** [...] Nada, nos revisaron, nos tocaron todo, y ta, después se fueron. **No tienen por qué, porque nosotros estemos vestidos así o caminamos...** [...] ¿qué nosotros también tenemos que caminar con corte de mina todos? <risas> (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

Adolescente – Claro, **los policías son terribles corruptos**, ¿sabés cuántas veces me sacaron plata a mi en la calle? <se ríen> En serio, ¿cuántas veces me sacaron plata? **Miles, miles de veces me sacaron plata.** [...]

Adolescente - Eso **es de abuso del poder**, él tiene más poder que yo y hace lo que quiere.

Adolescente - Pero **si vos ganás una plata trabajando**, suponete, cortando pasto en una casa, o vas hasta la esquina y ya te paran y te dicen, “¿de donde sacaste esa plata?” ¿Le vas a decir “corté el pasto ahí”? Le decís sí, pero ellos **te llevan y te dicen, “No, esta plata la robaste”**, te mandan a guardar por rapiña, hurto, lo que venga. [...]

Adolescente – Pero por más que le digas, si no tenés papeles como diciendo esta plata es mía, o un papel de trabajo te la sacan.

Adolescente - Pero **si ya saben que uno se rescata como puede, o cuidando coches o cortando el pasto, rescatándose de una forma para poder tener un plato de comida**, o el que no, el que no se droga, la lucha para comer o para la familia. Eso va en uno mismo o de la gente de cómo la lucha. (Montevideo, grupo de discusión de adolescentes)

“Chorro”, “rastrillo”, “pichi”. “Pichi” es lo que todo el mundo, todos los milicos, **los milicos no hay uno que no te diga “pichi”**. De frente. (Montevideo, adolescente varón, 17 años)

Muchas veces la discriminación por ‘porte de cara’ la sienten las y los adolescentes en manos de desconocidos en la vía pública, y lo expresan así:

Självklart, som när vi stod där mittemot. Vi höll inte på med nåt särskilt. Vi var på väg ditåt och så stannar en piket sådär... Och så säger dom att vi ska ställa oss mot bilen och vi hade inte gjort nånting. Varför? [...] Nä, ingenting, dom kroppsvisiterade oss, tog på oss överallt och sen, sen så åkte dom. Varför gör dom så, bara för att vi går klädda såhär eller går omkring... [...] Måste alla vi också ha tjejfrisyr eller? <skratt> (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

Tonåring: - Precis. Poliserna är helt korrupta. Vet du hur många gånger dom har tagit stålar från mej på gatan? <de skrattar> Allvarligt talat. Hur många gånger har dom tagit stålar från mej? Tusentals, tusentals gånger har dom tagit mina stålar. [...]

Tonåring: - Det är maktmissbruk. Han har mer makt än mej och gör som han vill.

Tonåring: - Men om du tjänar lite stålar på ett jobb, till exempel om du klipper gräset åt nån, och så fort du kommer runt hörnet så stoppar dom dej och säger: ”Var har du fått dom där stålarna ifrån?” Svarar du då att du klippte gräset där borta, eller? Även om du säger det, så tar dom fast dej och säger: ”Nä, dom där stålarna har du snott”. Dom tar dej för rån, stöld, vad som helst. [...]

Tonåring: - Men det spelar ingen roll vad du säger. Om du inte har nåt papper som bevisar att dom där stålarna är dina eller nåt jobb-papper, så tar dom stålarna ifrån dej.

Tonåring: - Som om dom inte visste att man får klara sig bäst man kan. Man vaktar bilar eller klipper gräs. Man gör det man måste för att få en tallrik mat, och den som inte knarkar, kämpar för att få mat till sej själv eller till familjen. Hur man kämpar, det beror lite på hur man är som person. (Montevideo, gruppdiskussion med ungdomar)

”Tjuv”, ”fattiglapp”, ”tiggare”. “Tiggare” är det som alla säger, alla poliser. Det finns inte en enda polis som inte kallar dej för “tiggare”. Rakt upp i ansiktet. (Montevideo, ung man, 17 år)

Många gånger diskrimineras ungdomarna på grund av deras utseende av för dem helt okända människor på offentlig plats. Om detta berättar de så här:

...me bajo del ómnibus y **voy caminando atrás de una vieja, mete la mano en la cartera y me empieza a tirar gas.** Si yo iba caminando, nomás. **Me corrió uno de una verdulería... por nada, por ir caminando nomás.** [...] y me fui, si yo sé que el loco no me iba a preguntar qué pasó... era conmigo, era un grandote así, me iba a agarrar y me iba a arruinar. Ve a una mujer tirando gas y me ve a mi, y ta, es conmigo, ¿pa' qué me iba a quedar? Crucé todas las calles corriendo [...] Te discriminan. (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

Adolescente - ...vos vas caminando por ahí y yo voy caminando acá, **si yo veo que vos entrás a mirar mucho pa' atrás, para que no te persigas más cruzo para la vereda de enfrente y sigo caminando.**

Adolescente – Lo esquivás.

Adolescente – O la pasás.

(Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

...Depende también las caras. Ahí en Pocitos **te miran las caras y si no les gusta o se meten pa' adentro, o te quedan mirando, o llaman a la policía** y dicen “tal gente y tal gente anda acá y me parece que andan robando”. **Y siempre es contra el lado de robar, de la delincuencia y capaz que estás ahí haciendo un mandado.** (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

Adolescente – **Por las caras**

Adolescente – **Por la forma de caminar, discriminan a todos,** por la forma de caminar, **de cortarte el pelo,** esto, lo otro [...]

Adolescente – **También por la ropa,** porque...

Adolescente – Es una discriminación. [...]

Adolescente – Se piensan que los vas a robar...

Adolescente – Por la cara, yo que sé, **tenés un tajo por acá, el corte de pelo, o la forma de caminar, todo, vas caminando todo así y dicen “este es medio raro”.**

... Jag går av bussen och så går jag bakom en gammal tant. Hon sticker ner handen i väskan och börjar spruta tårgas på mej. Jag bara gick på gatan ju. Då kommer en snubbe från en grönsaksaffär springande mot mej... för ingenting, bara för att jag gick på gatan. [...] Jag stack för jag visste ju att galningen inte tänkte fråga vad det var som hade hänt... han var ute efter mej. Han var en stor snubbe och han tänkte ta fast mej och nita mej. Han ser en tant som sprutar tårgas och så ser han mej, och då vet man ju att han är ute efter en. Skulle jag ha stannat kvar kanske? Jag sprang allt vad jag hade. [...] Dom diskriminerar dej. (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

Tonåring: - Om du går där och jag går här och så ser jag att du vänder dej om hela tiden, då går jag över till andra trottoaren och fortsätter gå så att du inte ska känna dig förföljd.

Tonåring: - Du går undan.

Tonåring: - Eller går förbi. (Montevideo, ung man, gruppdiskussion)

... Det beror också på hur man ser ut. Där i Pocitos så kollar dom på dej och om dom inte gillar hur du ser ut så går dom antingen in, eller så fortsätter dom att glo på dej, eller ringer polisen och säger: ”Den och den personen är här och det verkar som om dom går omkring och stjäla”. Det handlar alltid om att stjäla, om kriminalitet, och du som kanske bara är där för att göra ett ärende. (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

Tonåring: - För hur du ser ut.

Tonåring: - För hur du går. Dom diskriminerar alla. För hur du går, för hur du har håret klippt, är det inte det ena så är det det andra. [...]

Tonåring: - Och för kläderna...

Tonåring: - Det är diskriminering. [...]

Tonåring: - Dom tror att du ska råna dom...

Tonåring: - För hur du ser ut, vet inte, för att du har ett ärr där, för din frisyra, eller för hur du går, allt. Om du ser ut sådär så tänker dom: ”Den där snubben, han verkar skum”.

Entrevistador – [...] ¿Qué corte de pelo la policía dice “a este lo paro”?

Adolescente – Y si, está así el corte hongo (...)

Adolescente – El corte ladrillo, que hacen tipo ladrillo atrás y todo... (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

La detención por *porte de cara* es también muy frecuente entre los niños, niñas y adolescentes en situación de calle, quienes sufren múltiples discriminaciones acumuladas e interconectadas.

A **niños y adolescentes en situación de calle**, que es el vínculo directo que tengo, la discriminación la tienen en todos o en casi todos los ámbitos en los que están. [...] Bueno después **la policía, ni que hablar. No más por el aspecto físico, entran dentro de la tipología de lo que para la policía es ‘represible’**. Aunque **no estén haciendo nada**. Nos pasa en el barrio, con la comisaría del barrio, qué saben quiénes son, qué es lo que hacen, e igual de todas maneras los paran cada vez que los ven, les piden documentos, los maltratan, los llevan. (Informante calificado 4)

Muchas veces los policías agarran a los niños, los ponen para adentro de la camioneta y los llevan. No escuchan las palabras de los niños. [...] Muchas veces **adolescentes que andan en la calle, pidiendo, cuidando autos, lavando vidrios, trabajando, los llevan pa’ dentro. Y ahí si no los vienen a buscar, los llevan al INAME directamente**. No escuchan las palabras de los niños. (Rivera, adolescente femenino, 12 años)

El mismo mecanismo de selección por *porte de cara*, por *sospecha* que se da en los espacios públicos a manos de la policía, se reproduce en espacios privados como ser comercios, consumado por empleados de empresas privadas de seguridad, que no los dejan entrar o los persiguen, ya no en las calles de nuestras ciudades sino entre las góndolas de supermercados u otros comercios en distintos departamentos de nuestro país.

Recientemente lo vi en la Terminal [...]: un chico que entró a [nombra un comercio] y que estaba mal vestido, **lo sacó una empresa de seguridad, uno tomado de los brazos y otro tomado de los pies**. (Informante calificada 3)

Intervjuare: [...] - Vilken frisyrtyp har man om polisen tänker: "Den där snubben, honom stoppar jag"?

Tonåring: - Jo, till exempel page (...)

Tonåring: - Snaggat hår. (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

Barn och ungdomar som lever på gatan utsätts för många olika former av diskriminering och det händer ofta att de grips på grund av utseendet.

Barn och ungdomar som lever på gatan, som är dom som jag träffar, utsätts för diskriminering överallt eller nästan överallt där dom vistas. [...] Och polisen sen, det ska vi inte ens prata om. Polisen klassar dom som "klandervärda" enbart på grund av hur dom ser ut. Även om dom inte har gjort nånting. Man ser det här i området, på den lokala polisstationen. Trots att polisen vet vilka dom är och vad dom gör, så stoppar polisen dom ändå varje gång dom ser dom och frågar efter legitimation, behandlar dom illa och för bort dom. (Uppgiftslämnare nummer 4)

Många gånger så tar polisen tag i barnen och sätter dom i polisbilen och kör iväg med dom. Dom lyssnar inte på vad barnen säger. [...] Många gånger så tar polisen fast ungdomarna som är på gatan, som tigger, vaktar bilar, tvättar fönsterrutor, som jobbar, och kör dom till polisstationen. Om det inte kommer nån och hämtar dom där så kör polisen dom direkt till INAME*. Dom lyssnar inte på vad barnen säger. (Rivera, flicka, 12 år)

Samma typ av diskriminering som har med utseende att göra och som polisen gör sig skyldig till på olika offentliga platser kan man även se på olika privata platser som exempelvis affärer. Då handlar det om att anställda i privata säkerhetsföretag diskriminerar genom att inte låta vissa personer få komma in eller genom att förfölja dessa personer. Denna typ av diskriminering sker alltså inte bara på gatorna i städerna utan även i mataffärer och andra slags affärer runtom i Uruguay.

Nyligen så såg jag det vid bussterminalen [...] en pojke som gick in på [namnger en affär] och som var dåligt klädd. Några säkerhetsvakter körde ut honom därifrån. En bar honom i armarna och den andra bar honom i fötterna. (Uppgiftslämnare nummer 3)

* INAME, Instituto Nacional del Menor (ung. Riksinstitutet för minderåriga). INAME har numera bytt namn till INAU, Instituto del Niño y el Adolescente de Uruguay (ung. Institutet för barn och ungdomar i Uruguay) (Översättarens anmärkningar)

...Porque me veían pidiendo y después iba con mi madre cuando teníamos unos pesos, íbamos a comprar y nos seguían para todos lados y **cuando yo entraba solo no me dejaban entrar**. No podés entrar, me decían. **Cuando iba con mi madre nos seguían a todos lados como si éramos delincuentes y fuéramos a robar** ahí adentro. (Paysandú, adolescente varón, 16 años)

Sí, cuando la policía **discrimina a las personas que piden cuando las sacan para afuera de un supermercado**. (Maldonado, adolescente mujer, 13 años)

[...] Igual yo voy al supermercado y el de seguridad va atrás mío. Eso a mí me da bronca, porque yo voy a comprar y **no puedo comprar tranquila porque me están siguiendo para todos lados**, te siguen y eso. Por eso a veces me voy y eso, **pienso que es por la forma de vestirse uno**, no se por qué. [Pero por ejemplo ahora no estás vestida de ninguna manera...] Sí, pero **hay gente que le cae mal o te mira con esa cara, no sé, no entiendo**. (Montevideo, adolescente mujer, 17 años)

Por '*porte de cara*' también sufren discriminaciones en lo que tiene que ver con el transporte público urbano o en espacios públicos como el estadio, como se observa en los siguientes ejemplos:

Adolescente – **O parás un ómnibus y no te para o...**

Adolescente – Ahí va, un taxi, fa... Más veces que yo iba para el baile, con abundantes compañeros, te vestís bien y todo, e igual **vas a parar un taxi y no... el tachero qué va a pararte** [...]

Adolescente – “A estos negros no les paro porque me encajan un caño”. (Montevideo, grupo de discusión de adolescentes)

Y en el estadio también. Y en el estadio hará dos clásicos atrás, que entraron los coraceros a la *Ámsterdam*, y había gurisitas chiquitas y todo y ellos venían y pegaban. Gente con chiquilines en brazos, así... [...] Estaba toda la olímpica allá arriba y viste que pa' abajo de la olímpica para el talud estaban... ahí estaban dos de esos, cómo se llaman... **dos anti-chorros ahí, de los grandulones esos y sabés qué, vinieron y nos agarraron de la campera y nos dijeron: “Dale negro, pa' fuera”, y una patada en el culo**.

... För att dom hade sett mej när jag tiggde och sen när jag var med min mamma, när vi hade lite pengar, så skulle vi handla och då följde dom efter oss vart vi än gick och när jag skulle gå in själv så fick jag inte gå in. ”Du får inte gå in”, sa dom. När jag var med min mamma så följde dom efter oss vart vi än gick, som om vi var kriminella och tänkte sno därinne. (Paysandú, ung man, 16 år)

Jo, när polisen diskriminerar dom som tigger och kör ut dom från mataffären. (Maldonado, flicka, 13 år)

[...] Till exempel om jag går i mataffären så följer säkerhetsvakten efter mej. Det gör mig förbannad för jag är där för att handla och så kan jag inte göra det i lugn och ro eftersom dom följer efter mej vart jag än går. Dom följer efter dej och sådär. Därför så går jag därifrån ibland. Jag tror att det är för hur man är klädd. Jag vet inte varför det är så. [Men nu till exempel så går du ju inte klädd på nåt speciellt sätt...] Nä, men det finns folk som inte gillar dej eller som kollar snett sådär. Vet inte. Jag förstår inte. (Montevideo, ung kvinna, 17 år)

I följande exempel ser vi prov på hur barn och ungdomar diskrimineras för sitt utseende också i kollektivtrafiken och på offentliga platser som exempelvis stadion.

Tonåring: - Du kanske vinkar till bussen för att den ska stanna och så stannar den inte eller...

Tonåring: - Där åker den, taxin... Det har hänt ofta när jag ska gå ut och dansa, med en massa kompisar och så har du klätt upp dej och allt och så kanske du ska stoppa en taxi, men nä då... Tror du att taxisnubben stannar? [...]

Tonåring: - ”Det där packet tänker jag inte stanna för, för då får man väl en pistol i ansiktet”. (Montevideo, gruppdiskussion med ungdomar)

På fotbollsstadion också. På stadion för typ två matcher sen så kom vakterna till Amsterdamläktaren och fast att det fanns småbarn där och allt så kom dom och började slåss. Folk som hade små barn i famnen och sådär... [...] Hela Olímpicaläktaren var däruppe och nedanför läktaren, i slutningen, så stod det två... två såna där, vad heter dom nu igen... hursomhelst, två gorillor, stora såna där och vet du, dom tog tag i oss i jackorna och så sa dom: ”Kom igen nu, ut härifrån!” Och så fick man en spark i arslet.

Está de menos. **Le dije: “Esperáaaa, ¿qué te pensás, que acabo de entrar y me vienen a echar?”**, y me dijo: **“Daaale negro”**. Ta, y después me callé y me quedé ahí afuera, no me iba a ir, no. (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

Como dice Bourdieu, “*el juicio de los otros es el juicio final y la exclusión social es la forma concreta del infierno y la condenación*”⁷⁵. El ‘*porte de cara*’, ‘*la plancha*’, activa juicios y prejuicios y funciona como justificación suficiente para que muchos adolescentes sean discriminados en manos de desconocidos, de trabajadores de los servicios de transporte público y de empresas de seguridad privadas, así como en manos de la policía. En este último caso, el *porte de cara*, como vimos, funciona como una marca, como un estigma que activa los mecanismos de selectividad del sistema policial-judicial, vulnerando así derechos humanos fundamentales de los adolescentes.

DISCRIMINACIÓN RESIDENCIAL

Como se planteó anteriormente en el presente Informe, en Montevideo estamos ante un proceso de segmentación social que funciona bajo los mecanismos de segregación residencial y educativa. Observamos una ‘*geografía*’ de la pobreza, expresada en un doble fenómeno de segregación residencial de los niños y niñas de la capital. Por un lado “...la desigual distribución de niños en el territorio de la capital y la constatación de la escasez de menores de 18 años en los barrios con mayor poder adquisitivo”⁷⁶ y su concentración en los barrios más pobres. Por otro lado, el proceso de segregación residencial se manifiesta en las diferencias significativas del porcentaje de niños bajo la línea de pobreza por barrios en los que habitan. Hay zonas donde 1 de cada diez niños que allí viven son pobres (Punta Carretas, Pocitos o Parque Batlle), mientras que en otras zonas 6 de cada 10 niños que allí viven, lo hacen bajo la línea de pobreza (Casabó, Piedra Blancas, Cerro, Colón entre otros) Ante los aumentos de la pobreza infantil constatados en el 2003, esa diferencia inclusive puede haberse profundizado.

Ahora bien, aquí veremos cómo visualizan esa segregación residencial los adolescentes, quienes tienen un mapa claro de la división de Montevideo en ‘*zonas rojas*’ y ‘*zonas verdes*’. Veremos a través de las citas también cómo funcionan desde su perspectiva y desde sus vivencias, los mecanismos de discriminación asociados a la variable residencial.

⁷⁵ BOURDIEU, Pierre (1990) SOCIOLOGÍA Y CULTURA. Grijalbo, D.F., México.

⁷⁶ COMITÉ DE LOS DERECHOS DEL NIÑO URUGUAY, 2000: p. 46

Det är skitdåligt. Jag sa: ”Hallå, vääänta lite. Vad tror ni egentligen, att ni kan komma och köra iväg mej nu när jag precis har kommit?” Och han sa: ”Uuut härifrån”. Sen höll jag tyst och så stannade jag kvar därute. Jag tänkte inte dra i alla fall. (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

Såsom Bourdieu uttrycker det är ”de andras dom den yttersta domen och social uteslutning den konkreta formen av helvetet och förkastelsen”⁷⁵. Utseendet, ”plancha”, verkar som en utlösande faktor för fördomar och fungerar som en ursäkt för att ungdomar diskrimineras av för dem helt okända personer, av personer som jobbar inom kollektivtrafiken, på privata säkerhetsföretag och inom polisen. I det sista fallet fungerar utseendet, som vi kunnat se i exemplen, som en stämpel som sätter igång diskrimineringsmekanismer inom polis- och rättsväsende som får till följd att ungdomars grundläggande mänskliga rättigheter kränks.

DISKRIMINERING PÅ GRUND AV VAR MAN BOR

Tidigare i denna rapport framhölls att man i Montevideo står inför en process av ökad uppdelning i samhället som kan härledas till faktorer såsom bostads- och utbildningssegregation. Man kan konstatera att fattigdomen är geografisk och att detta tar sig i uttryck i två olika aspekter av bostadssegregation bland huvudstadens barn. Å ena sidan kan man konstatera ”...en ojämn fördelning av barn i stadsområdet och en brist på barn under 18 år i bostadsområden med störst köpkraft”⁷⁶, samt en koncentration av barn under 18 år i de fattigaste bostadsområdena. Å andra sidan yttrar sig utvecklingen av bostadssegregationen i stora skillnader från ett bostadsområde till ett annat när det gäller antal barn som lever under fattigdomsgränsen. I vissa områden är ett av tio barn fattigt (Punta Carretas, Pocitos och Parque Batlle) medan det i andra områden rör sig om sex av tio barn som lever under fattigdomsgränsen (Casabó, Piedra Blancas, Cerro, Colón med flera). År 2003 kunde man konstatera en ökning av barnfattigdomen. Sedan dess kan situationen ha förvärrats ytterligare.

Vidare kommer vi nu att ta del av hur ungdomarna, som har en tydlig bild av hur Montevideo är uppdelat i ”röda” och ”gröna” områden, skildrar bostadssegregationen. Genom deras citat får vi, utifrån deras erfarenheter, en bild av diskrimineringen som grundar sig på var man bor.

⁷⁵ BOURDIEU, Pierre (1990) SOCIOLOGI OCH KULTUR (SOCIOLOGÍA Y CULTURA) Grijalbo, D.F., México.

⁷⁶ KOMMITTÉN FÖR BARNETS RÄTTIGHETER, URUGUAY (COMITÉ DE LOS DERECHOS DEL NIÑO URUGUAY) 2000: s. 46

Adolescente - ¿A gente de qué **barrio, barrio de zona roja o zona verde?** Qué le vas a decir, **que tenga menos discriminación entre nosotros.**

Entrevistador – Hoy dijiste que vivías en un barrio rojo ¿no? **¿Qué le dirías a alguien de un barrio verde?**

Adolescente – **Que se ponga un poco en el lugar de mi barrio, que es zona roja,** que se ponga un poco en el lugar de ese área, lo que es estar sin dinero, lo que es estar pasando hambre.

Adolescente – Hay algunos que dicen sí, es un barrio de zona roja, pero cuando los echen de ahí porque no puedan pagar más, sabés cómo van a venir.

Adolescente – **Habría que agarrar a un par de ciudadanos de una zona verde y llevarlos para una zona roja, para que vivan un rato así y van a ver que no es tan fácil.** (Montevideo, grupo de discusión de adolescentes)

... por ejemplo que te digan, no sé, **vayas a pedir trabajo y te digan:** “Bueno, ¿vos dónde trabajaste antes?” y le digas: “En ningún lugar”, y ta, te diga **“¿Y dónde vivís?”** y le contestes: “En tal lado”. **Y ahí te dice: “¡Ah no, entonces no, porque una vez yo sentí que en tal lado había terribles malandros,** entonces no, no se qué”. Y vos qué sabés si esa persona no quiere trabajar de verdad, no sabés. Ahí **lo estás discriminando sin saber, por el lugar que vive.** (Montevideo, grupo de discusión de adolescentes)

Entrevistador – No sé, ¿los que viven en tal barrio o en el asentamiento tal y **los que viven en el barrio de enfrente, en otras casas,** como que los tratan diferente, mal?

Adolescente – **Te miran de costado,** y eso, te dicen cosas. (Montevideo, adolescente mujer, 14 años)

Adolescente – Fui como a eso de las 12 así y me voy a tomar un **taxi** ahí en Peñarol, y me dice: “¿Pa’ dónde vas?”, y le digo: “Pa’ San Martín y Teniente Rinaldi”, y **me dice: “No, para esos lados no entro”.** Le digo: “Dale, llevame hasta ahí, de última dejame ahí enfrente de la garita y yo me subo pa’ arriba solo”. Seguro.

Adolescente – Para que no se persiga, enfrente de una garita no lo van a robar. (Montevideo, grupo de discusión de adolescentes)

Tonåring: - Folk från vilket område, rött eller grönt? Vad ska du säga nu då, att vi ska diskriminera varandra mindre.

Intervjuare: - Du berättade ju idag att du bodde i ett rött område. Vad skulle du säga till någon från ett grönt område?

Tonåring: - Att den personen skulle sätta sej in lite i hur det är i mitt område, som är ett rött område, hur det är att inte ha några pengar och hur det är att vara hungrig.

Tonåring: - Det finns dom som säger att det är ett rött område. Men när dom kör iväg dom därifrån för att dom inte kan betala längre, då får dom allt se.

Tonåring: - Egentligen skulle man ta några från ett grönt område till ett rött område och så kan dom bo där ett tag och så får dom se att det inte är så lätt. (Montevideo, gruppdiskussion med ungdomar)

... till exempel om du söker ett jobb och så säger dom: "Okej, var jobbade du innan?" Och så svarar du: "Ingenstans". Och så frågar dom: "Och var bor du?" Och du svarar: "På det och det stället". Och då så säger dom: "Jaså, jaha. Nä, då blir det inget, för jag har hört att det bara bor en massa kriminella där. Nä, då blir det inget. bla, bla, bla". Vad vet dom om personen verkligen vill jobba eller inte? Det vet dom inte. Då diskriminerar dom utan att dom vet, på grund av var man bor nånstans. (Montevideo, gruppdiskussion med ungdomar)

Intervjuare: - Dom som bor i ett visst område och dom som bor i området mitt emot, i andra hus, blir dom behandlade annorlunda, blir dom illa behandlade?

Tonåring: - Dom kollar snett och sådär och så säger dom saker till en. (Montevideo, flicka, 14 år)

Tonåring: - Klockan var väl runt tolv och jag skulle ta en taxi där i Peñarol och så frågade taxichauffören: "Var ska du nånstans?" Och jag svarade: "Till San Martín och Teniente Rinaldi". Och då sa han: "Nä, dit kör jag inte". Och då sa jag: "Kom igen nu då, kör mej dit och så kan du släppa av mej framför vaktkuren och sen så går jag resten själv. Säkert".

Tonåring: - Så att han inte skulle bli så nojig. Utanför en vaktkur så rånar dom honom inte. (Montevideo, gruppdiskussion med ungdomar)

También observamos el efecto que la segregación residencial tiene en términos de la selectividad del sistema penal juvenil, como se discutió anteriormente, habiendo zonas de Montevideo cuyos habitantes son más fácilmente y más probablemente *captables* por el sistema. Veámoslo en las siguientes citas.

O sino también depende del barrio donde vivas. Hay zonas rojas y hay otras zonas que no, ¿no? **Y porque vivís en una zona roja la gente qué piensa, que porque robás vivís en usa [!] zona roja. Si vivís en una zona roja por algo es, porque no tenés para mudarte...** (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes)

Adolescente – No, ojo... **ojo porque en Pocitos... mirá que yo conozco gente que vive en Pocitos que roba...**

Adolescente – Sí, hay sí...

Adolescente – Y que hace esto y que hace lo otro, y que se droga y que hace muchas cosas y peores cosas que... entonces **pero ta, como viven en Pocitos...** y no sólo en Pocitos, digo Pocitos porque ta, es un ejemplo pero, ta, no sé, pasa en cualquier otro barrio también.

Adolescente – **Son tremendos robando pero son... gente bien.** (Montevideo, grupo de discusión de adolescentes)

En definitiva, la discriminación residencial, combinada con la socioeconómica y la *por porte de cara*, son terreno fértil sobre los cuales actúan los mecanismos de selectividad del sistema policial-judicial. Aquellos que viven en *zonas rojas* son muchas veces discriminados aun a nivel interpersonal- por el lugar donde habitan y probablemente sufran además de otros nuevos procesos discriminatorios. Esto va generando más distancia social entre distintos sectores poblacionales geográficamente identificables y simbólicamente muy alejados.

Esto va excluyendo a niñas, niños y adolescentes de su participación en la construcción social colectiva a partir de un conocimiento del *otro distinto de mi*, que por los efectos de la discriminación residencial ya no se conocen, ya no se *cruzan*, sino que más bien cruzan la calle por miedo al desconocido en que el otro se transformó, o como dicen los adolescentes, *para que no se persiga... cruzo*.

Vidare iakttar vi vilken effekt bostadssegregationen har på den diskriminering som återfinns i påföljdssystemet för unga lagöverträdare som diskuterades tidigare. Det vill säga sannolikheten för att invånare från vissa delar av Montevideo oftare riskerar att hamna i straffsystemet än andra. Vi ser exempel på detta i följande citat.

Det beror också på vilket område du bor i. Det finns ju röda områden och så finns det områden som inte är det. Bara för att du bor i ett rött område så tänker folk vad då? Jo, att om du snor så bor du i ett rött område. Bor du i ett rött område så finns det ju ett skäl till det, att du inte har råd att flytta... (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar)

Tonåring: - Nä, vänta... Vänta lite här nu, för i Pocitos... Kolla, jag känner folk som bor i Pocitos som snor.

Tonåring: - Jo, det finns ju...

Tonåring: - Och som gör både det ena och det andra, som knarkar och som gör en massa grejer och värre grejer än... men eftersom dom bor i Pocitos... och inte bara i Pocitos. Pocitos är bara ett exempel. Det kan ju vara vilket annat område som helst.

Tonåring: - Dom är värsta tjuvarna men dom... har pengar. (Montevideo, gruppdiskussion med ungdomar)

Diskrimineringen som grundar sig på var man bor i kombination med den socioekonomiska diskrimineringen och diskrimineringen på grund av utseende, ligger alltså till grund för den diskriminering och de urvalsmekanismer som återfinns inom polisen och rättssystemet. De som bor i *röda områden* diskrimineras ofta av andra människor på grund av var de bor och de utsätts sannolikt även för andra former av diskriminering. Detta skapar ett allt större avstånd mellan olika grupper i samhället som är geografiskt identifierbara och som skiljer sig mycket från varandra.

Detta innebär i sin tur att barn och ungdomar utesluts från att kollektivt bygga upp samhället, utifrån vetskapen om att *den andre är olik mig*. Effekten av diskrimineringen som grundar sig på var man bor blir att man inte lär känna varandra, att man inte möts utan att man snarare korsar gatan för att man är rädd för den främling som den andre har förvandlats till, eller som ungdomarna uttrycker det: "... då går jag över till andra trottoaren och fortsätter gå så att du inte ska känna dig förföljd".

DISCRIMINACIÓN POR SER DISTINTO AL DEBER SER

Otro tipo de discriminación que experimentan ciertos niños, niñas y adolescentes se desencadena a partir de la particular apropiación y semantización que ellos hacen del espacio público urbano, de cómo lo usan y cómo se mueven en él. *“En ese sentido hay quienes poseen el capital simbólico como para definir su apropiación y semantización del espacio público urbano como ‘la’ legítima: condenando la ilegitimidad de las otras (re) apropiaciones y (re) semantizaciones, definen la suya (‘mi’/nuestra) como ‘la’ normal”*⁷⁷

...me parece que va más allá de si son rubios o morochos, o lo que sea, **sino tiene que ver más con códigos de circulación social.** Tiene que ver **con cómo es la actitud cuando van caminando por la calle también.** Creo que algunas veces ellos mismos provocan que los paren, **por cómo van caminando, o cuál es su manejo del cuerpo en el espacio en la ciudad que desentona con el resto.** Me parece que va un poco más por ahí, más allá del resto. (Informante calificado 4)

El *“... juego ‘desviado’ que forma parte de la (re) apropiación y (re) semantización que las niñas, niños y adolescentes en situación de calle hacen del espacio público urbano es visto desde la legitimidad- como anormal, como signo de distinción negativa. [...] Impera entonces un modo legítimo de apropiación-semantización del tiempo-espacio ciudadano que es simbólicamente arbitrario”*⁷⁸, por lo que se discrimina a aquellos que no respetan ese deber ser urbano.

Los adolescentes que son discriminados por *porte de cara*, en general tienen una *‘forma de andar’* y de utilizar los espacios públicos que les es particular, pero que es distinta al *deber ser urbano*, por lo cual es vista como ilegítima, como anormal. En ese sentido, así lo experimentan los adolescentes.

...la gente en la calle a veces te miran por la forma de vestirte, **por la forma de andar, te discrimina la gente...** (Montevideo, adolescente mujer, 17 años)

⁷⁷ PEDROWICZ, Silvana (1999) Sobre calesitas y otras realidades... Niñas, niños y adolescentes en situación de calle: (re) apropiación y (re) semantización del espacio público urbano. Documento Interno de Trabajo Nº 18, UNICEF Uruguay. Montevideo. p. 15.

⁷⁸ PEDROWICZ, 2000: p.20-22

DISKRIMINERING PÅ GRUND AV ATT MAN AVVIKER FRÅN NORMEN

En annan typ av diskriminering som en del barn och ungdomar utsätts för framkallas av deras speciella sätt att ta stadens offentliga platser i besittning och ge dessa en betydelse. Det handlar om hur de använder och på vilket sätt de rör sig på dessa platser. ”På tal om detta finns det de som till synes äger det symboliska kapitalet för att legitimera sitt eget sätt att ta stadens offentliga platser i besittning och ge dessa en betydelse och döma ut andras sätt att göra detsamma som illegitima. De definierar sitt eget (’mitt’/vårt) sätt som det ”normala”⁷⁷.

...Jag tror inte att det har så mycket med att göra om dom är ljusa eller mörka, eller liknande, utan att det mer handlar om sociala koder för hur man förväntas bete sig i samhället. Det har också att göra med vilken attityd dom har när dom rör sig på gatorna. Jag tror att dom ibland själva förorsakar att dom blir stoppade, på grund av hur dom går eller rör sig i staden, att dom sticker ut i jämförelse med andra. Jag tror att det har lite mer med det att göra än med något annat. (Uppgiftslämnare nummer 4)

Det ”...’avvikande’ spelet, som är en del av hur barn och ungdomar som lever på gatorna tar stadens offentliga platser i besittning (på nytt) och ger dessa en (ny) betydelse, ses utifrån det som är legitimt som något onormalt. Det ses som ett tecken på något som utmärker sig negativt. [...] Således dominerar ett legitimt sätt att besitta och ge betydelse åt stadens tid och utrymme som symboliskt nog är godtyckligt”⁷⁸. Detta innebär att personer som avviker från normen för hur man förväntas bete sig i staden blir diskriminerade på grund av detta.

Ungdomar som diskrimineras för sitt utseende har ofta ett karakteristiskt sätt att gå och röra sig på på offentliga platser som avviker från normen för hur man förväntas bete sig i staden och det ses därför som illegitimt och onormalt. Om detta berättar ungdomarna så här:

Folk på gatan tittar på dig ibland på grund av dina kläder, för hur du går. Dom diskriminerar dig... (Montevideo, ung kvinna, 17 år)

⁷⁷ PEDROWICZ, Silvana (1999) Om karuseller och andra verkligheter ... Barn och ungdomar som lever på gatorna: Att ta stadens offentliga platser i besittning (på nytt) och ge dessa en (ny) betydelse (Sobre calesitas y otras realidades... Niñas, niños y adolescentes en situación de calle: (re) apropiación y (re) semantización del espacio público urbano.) Documento Interno de Trabajo № 18, UNICEF Uruguay. Montevideo. s. 15.

⁷⁸ PEDROWICZ, 2000: s. 20-22

Adolescente – Y el vecino también “Mirá que hay dos parados en la esquina, no se no se cuanto”.

Adolescente – Vecino alerta... <risas>

Adolescente – Pero los vecinos no pueden estar todo el día discriminándote [...]

Adolescente – Pero **la gente se persigue por estar en la esquina** por ejemplo, hay unos primero y después 20 y dicen, “Mirá, esos ya están planeando para ir a robar a una casa o algo” y ahí ya empiezan a perseguirse. (Montevideo, grupo de discusión de adolescentes)

También se da la discriminación por *ser distinto al deber ser* cuando hablamos de ciertas situaciones que se producen en el marco del espacio escolar. El modelo de la escuela en cuanto al *deber ser* en ese espacio, colisiona muchas veces con las formas de habitar el espacio escolar que ejercitan algunos niños y niñas. La desconexión de las expectativas, entre lo que la escuela espera de los niños y lo que los niños esperan de la escuela, empuja a dejar de asistir a muchos de ellos, sumándose a las estadísticas y experiencias traumáticas de repetición y deserción escolar. En ese sentido, se puede observar que el promedio de repetición escolar para el período 1990-1999 en algunos barrios era de un 38%, mientras que en otros barrios era tan solo del 4%.⁷⁹

El Uruguay discrimina, discrimina bastante, no solamente por las condiciones culturales sino que también a nivel de los centros de estudio. El que es distinto desde lo intelectual ya está discriminado. El que es distinto desde lo social e ingresa a la escuela y tiene una dificultad ya es separado, las dificultades en cuanto a las formas distintas de ser, de comportamiento. **No es lo mismo uno de determinado nivel más disciplinado, más ordenado, con otra capacidad de comprensión, que el otro chiquilín que es mucho más indisciplinado, más inquieto. Bueno, ahí ya hay una discriminación y una segregación. Y eso lo más probable es que no termine la escuela [...]** por sus propias características, capaz que son **características que no tienen nada que ver, es una forma de ser, es una forma cultural, por lo tanto no significa que eso tenga incapacidad de comprensión.**

⁷⁹ COMITÉ DE LOS DERECHOS DEL NIÑO URUGUAY, 2000: p. 126.

Tonåring: - Och grannen också: ”Kolla, det står två stycken där i hörnet”.

Tonåring: - Grannlarmet går... <skratt>

Tonåring: - Men grannarna kan ju inte hålla på och diskriminera dej hela dagarna. [...]

Tonåring: - Folk blir heltnojiga om det står nån i gathörnet till exempel. Först så kanske det står några stycken och sen 20 och då säger dom: ”Kolla, nu så står dom där och planerar att göra inbrott i nåt hus eller nåt”. Och sen så börjar dom bli nojiga. (Montevideo, gruppdiskussion med ungdomar)

Även i vissa situationer som uppstår i skolan diskrimineras den som avviker från normen. Mallen för hur man ska bete sig i skolan står ofta i konflikt med hur en del barn beter sig i skolan. Avståndet mellan det som skolan förväntar sig av barnen och det som barnen förväntar sig av skolan gör att många barn slutar att gå till skolan. Dessa läggs således till statistiken över barn som får gå om eller som hoppar av skolan helt. Med hänsyn till detta kan konstateras att det genomsnittliga antalet barn som fick gå om klasser under åren 1990-1999 i vissa bostadsområden låg på 38 % medan denna siffra i andra områden låg på endast 4 %.⁷⁹

Det finns diskriminering, mycket diskriminering i Uruguay och inte bara på grund av kulturell status utan även i skolorna finns det diskriminering. Den som avviker intellektuellt sett diskrimineras. Den som avviker socialt sett, som börjar skolan och som har det lite svårt, hamnar utanför direkt. Med svårt menar jag med hänsyn till olika sätt att vara, hur man beter sig. Det är inte samma sak med ett barn som är någorlunda disciplinerat, lite mer ordentligt och som har en annan förmåga till förståelse som med ett annat litet barn som inte är lika disciplinerat, som är mer rastlöst. Redan där så finns det diskriminering och segregation. Det troligaste är också att detta barn inte går klart skolan [...] på grund av egenskaper som kanske inte har något alls med saken att göra, utan att det handlar om ett sätt att vara som är kulturellt betingat men som inte har nånting med bristande förmåga att lära sig att göra.

⁷⁹ KOMMITTÉN FÖR BARNETS RÄTTIGHETER, URUGUAY (COMITÉ DE LOS DERECHOS DEL NIÑO URUGUAY), 2000: s. 126.

[¿Qué es lo que hace el centro educativo frente al distinto?] Lo saca. [...] No puede pero lo hace, a la larga es tanto el rechazo, el peso que siente el chiquilín... Peso desde los dos lados, de sus propios compañeros y de la propia maestra, que lo va llevando a que abandone. La otra, no lo saca, pero sí lo cambia de escuela, no lo mantiene en una escuela de este tipo sino que lo pasa a otro tipo de escuela con problemas de conducta o problemas de aprendizaje, etc. etc. (Informante calificado 5)

En la escuela sienten una discriminación porque de alguna manera **no encajan dentro de lo que es la estructura formal de la escuela. Eso del adaptarse a un tiempo, un horario y una tarea concreta.** Por cuestiones que tienen que ver con su vida y por la falta de otros espacios de socialización, **no se bancan el formato ese de estar sentado cuatro horas mirando para adelante.** Y bueno por lo general terminan siendo excluidos de los espacios escolares, centrandose que la dificultad o el problema está puesto en el niño, y no en el sistema que no puede adaptarse a las necesidades de él. (Informante calificado 4)

Yo creo que en términos de la escuela hay una situación que se da muchísimo con muchos de los gurises que trabajamos que tiene que ver con **cómo la escuela de alguna manera etiqueta a los niños cuando no se adaptan a la formalidad del aula.** Se les hace rápidamente un diagnóstico psicopedagógico y siempre terminan siendo derivados por problemas de conducta a escuelas especiales o para capacidades diferentes, **cuando en realidad lo que hay es un conflicto entre el niño y el sistema escolar.** No es que el niño tenga un problema de aprendizaje, ni un problema de conducta. De alguna manera el conflicto está puesto en la relación entre el niño y la escuela, y no solo en el niño, ni solo en la escuela. (Informante calificado 4)

Es así que muchos de los niños que no se adaptan al *formato* de la escuela son vistos por el sistema escolar como *el niño problema* y son discriminados. Así, como lo afirman los informantes calificados, estos niños terminan siendo directa o indirectamente excluidos del sistema y de la posibilidad de ejercer su derecho a la educación.

[Hur tar skolan itu med den som är avvikande?] Den som avviker tas ur skolan. [...] Egentligen så får dom inte göra så men dom gör det i alla fall. Till slut blir avståndstagandet så stort och trycket så starkt för barnet. Trycket kommer från två olika håll, både från klasskamrater och från lärare vilket gör att barnet till slut överger skolan. Sen finns det andra som inte tar barnet ur skolan men som inte låter barnet gå kvar i den ”vanliga” skolan utan låter barnet byta till en skola för barn med beteendeproblem eller inlärningsproblem och så vidare. (Uppgiftslämnare nummer 5)

I skolan utsätts dom för diskriminering eftersom dom på ett eller annat sätt inte passar in i skolans mall. Det här med att kunna anpassa sig till tider, schema och en konkret uppgift. Omständigheter i barnens liv och bristen på andra platser än skolan där dom kan socialisera sig gör att dom inte klarar av att det här med att sitta still och titta rakt fram i fyra timmar. För det mesta så slutar det med att dessa barn utestängs från skolan och man utgår från att problemen ligger hos barnen och inte i skolsystemet som inte kan anpassa sig till barnens behov. (Uppgiftslämnare nummer 4)

Jag tror att det ofta uppstår en situation i skolan med dom barn som vi möter som har att göra med att skolan sätter en etikett på barnen när dom inte anpassar sig till klassrumssituationen. Man ställer snabbt en psykopedagogisk diagnos på dom och det slutar alltid med att dom skickas till specialskolor eller skolor för barn med särskilda behov på grund av beteendeproblem, när det i själva verket handlar om en konflikt mellan barnet och skolsystemet. Det är varken så att barnet har inlärningsproblem eller beteendeproblem. Konflikten ligger snarare i relationen mellan barn och skola och inte bara hos barnet eller bara hos skolan. (Uppgiftslämnare nummer 4)

Många barn som inte anpassar sig till skolans modell ses av skolsystemet som problembarn och blir diskriminerade. I enlighet med vad uppgiftslämnarna hävdar slutar det med att dessa barn direkt eller indirekt utestängs från skolsystemet och mister rätten till utbildning.

DISCRIMINACIÓN POR SER DEL *INAME*

Por otra parte, algunos niños, niñas y adolescentes que estuvieron internados en Hogares del INAME (Instituto Nacional del Menor) plantean un tipo específico de discriminación por el hecho de ser o haber sido del *INAME*. Ello según su experiencia- socialmente reviste connotaciones negativas. Implica que los que de allí egresan o allí están internados son víctimas del prejuicio, de discriminación e inclusive encuentran dificultades de integración social. Un adolescente de 18 años de Paysandú nos explica:

Walter tiene una tía que es **discriminación social**. Por ejemplo **a mí no me saluda y eso, por el color de piel y además porque vengo del Hogar. [...] Seguro. No tengo un estatus, no tengo estudios y eso a ella la... no sé cómo explicarte. Me trata diferente.** [¿Otras personas te han discriminado por esa razón?] Y sí, vas a un trabajo no más y figura, y dicen este es ladrón. [¿Cómo figura?] Y, yo qué sé, por ejemplo cuando vos vas a buscar trabajo en un supermercado y **te preguntan y dónde vivís, un teléfono o algo, y qué le voy a decir, no le voy a mentir, en el INAME, entonces no te dan trabajo. Igual en el liceo, escuela, todo.** En la escuela se enteran enseguida. En el liceo por ejemplo, te piden un número de teléfono por si a vos te pasa algo. Y qué le voy a decir, que estoy en el INAME. Entonces, claro, le avisan a los profesores. Y me preguntan, “¿Ud. está en el INAME?”, y todos los gurises se dan vuelta. Yo al INAME llegué a los tres años porque a mi madre le dio una enfermedad en la cabeza. (Paysandú, adolescente varón, 18 años)

En ese sentido, vemos cómo funciona en su caso y en términos generales la discriminación, y a través de la cual observamos cómo se coarta el goce de tantos otros derechos.

DISKRIMINERING PÅ GRUND AV ATT MAN KOMMER FRÅN INAME*

En del barn och ungdomar som har varit intagna på olika hem i INAME:s regi redogör för en typ av diskriminering som grundar sig på att man bor eller har bott på ett INAME-hem. Enligt deras erfarenheter är detta något som socialt sett är förenat med negativa associationer. Detta innebär att de som lämnar dessa hem eller de som är intagna där utsätts för fördomar och diskriminering och möter till och med svårigheter att integreras i samhället. En 18-årig ung man från Paysandú berättar så här:

Walter har en moster som är diskriminerande. Hon hälsar till exempel inte på mej och sådär, på grund av min hudfärg och för att jag kommer från ett INAME-hem. [...] Det är säkert. Jag har ingen status, inga studier och det gör att hon... jag vet inte hur jag ska förklara. Hon behandlar mej annorlunda. [Har andra personer diskriminerat dej på grund av detta?] Jo, absolut. Bara man visar sej på ett jobb så tror dom att man är en tjuv. [Hur då visar sej?] Vet inte. Till exempel om du söker ett jobb i en mataffär och så frågar dom var du bor, om ett telefonnummer eller nåt och vad ska jag svara då, jag kan ju inte ljuga, på ett INAME-hem, och då får du inget jobb. Det är samma sak i gymnasiet, i skolan, överallt. I skolan så får dom alltid veta det med en gång. På gymnasiet till exempel så ber dom om ett telefonnummer ifall det skulle hända dej nåt. Vad ska jag svara då, jo, att jag bor på ett INAME-hem. Sen så berättar dom det för lärarna såklart och så frågar dom mej: ”Bor du på ett INAME-hem?” Och då vänder sej alla killarna och tjejerna om. Jag kom till INAME när jag var tre år för att min mamma hade fått en sjukdom i huvudet. (Paysandú, ung man, 18 år)

Här ser vi prov på hur diskrimineringen kan se ut i det enskilda fallet och i mer generella termer och vi kan på så sätt konstatera att många olika rättigheter inskränks.

* INAME, Instituto Nacional del Menor (ung. Riksinstitutet för minderåriga). INAME har numera bytt namn till INAU, Instituto del Niño y el Adolescente de Uruguay (ung. Institutet för barn och ungdomar i Uruguay) (Översättarens anmärkningar)

Ya el solo hecho de estar ahí en el Hogar me cambió muchas cosas, en todo. Te va limitando un montón de cosas, vos tenés que hacer ciertas cosas que a veces, por ejemplo, yo quería seguir estudiando, un trabajo mejor, y eso. **Se te van cerrando tantas puertas que no...** Si no, hay un hurto por acá en la vuelta y aquel estuvo en el INAME, vamos, viste ya... Yo estoy en esta casa, viste, que son todos orgullosos. La policía habla conmigo y dicen y éste. **A los vecinos de acá les robaron chanchos y la policía en seguida viene para acá. Seguro, como figurás que estuviste en el INAME...** (Paysandú, adolescente varón, 18 años)

Otros en su misma situación deciden escapar de las múltiples discriminaciones que sufren por tener la etiqueta de *ser del INAME*, por ejemplo, recluyéndose y evitando estar expuestos al prejuicio de los demás. Ello a costa de otras opciones de vida que podrían haber elegido, si hubieran podido optar más libremente, si no hubieran sentido la carga del estigma y la necesidad de escaparle.

Un amigo mío que había salido no tuvo más remedio que meterse en el Batallón, en un lugar medio así, en donde no te pregunten nada, tenés que estar ahí no más. (Paysandú, adolescente varón, 18 años)

La restricción de derechos que surge como corolario de ser hijos del INAME, no sólo es fruto del etiquetamiento social, sino que también entre otros factores, como veremos más adelante- es fruto de los efectos negativos de la institucionalización, sobre todo aquella prolongada, según plantea a continuación una de las informantes calificadas.

Bueno, lo que pasa es que la marca INAME se da por muchos factores. Entre otras cosas porque bueno, **porque son hijos del INAME** en realidad, entre comillas. [...] casi se criaron en una institución, o que su adolescencia la pasaron en una institución, obviamente que generan dependencia-institución. Y esta institución también es una institución muy abandonica, porque a partir de la ley de los 18 años, **a los 18 años y un minuto, los trata de egresar, y les pide a esos jóvenes, que son los más desfavorecidos, que puedan solucionar temas como casa, vivienda, trabajo, cosa que a una capa media universitaria, no se le pide.**

Det faktum att bara vara på ett INAME-hem förändrade många saker för mej, på alla sätt. Det begränsar dej på en massa olika sätt. Du måste göra vissa saker som ibland, jag ville till exempel fortsätta plugga, få ett bra jobb och så där. Det stängs så många dörrar att du inte... Om nån snor nåt här i närheten så går snacket att: ”Den där snubben, han bodde minsann på ett INAME-hem”. Fattar du? Polisen snackar med mej och säger: ”Den där...” Det var nån som snodde några grisar från grannen och då kom polisen hit direkt. Såklart, eftersom dom vet att du bodde på ett INAME-hem... (Paysandú, ung man, 18 år)

Andra som befinner sig i samma situation bestämmer sig för att fly undan de många olika formerna av diskriminering som de utsätts för på grund av INAME-stämpeln. De gör detta exempelvis genom att dra sig undan och på så sätt undvika att utsätta sig för andras fördomar. Detta sker på bekostnad av andra val i livet som de kunde ha gjort om de hade kunnat välja lite friare och inte hade känt av stigmatiseringen och känt sig tvingade att fly från den.

En kompis till mej som hade lämnat INAME hade inget annat val än att söka till det militära, till en plats som väl var sådär, där dom inte frågar dej nåt. Det enda du behöver göra är att vara där. (Paysandú, ung man, 18 år)

Enligt en av uppgiftslämnarna som uttalar sig härnäst är inskränkta rättigheter som en följd av att man är uppvuxen på INAME inte enbart ett resultat av samhällets stämpel. Det är även, som vi kommer att se längre fram, ett resultat av de negativa effekter som institutionaliseringen ger och då särskilt den som varar under lång tid.

Jo, saken är den att INAME-stämpeln omfattar flera aspekter. Bland annat är dom ju så att säga ”INAME-barn”. [...] Dom växte ju i princip upp på en institution eller gick igenom sin tonårstid på en institution och då är det ju naturligt att dom utvecklar ett slags beroende till institutioner. INAME är ju också en institution som överger dom eftersom dom enligt lagen blir myndiga vid 18 års ålder. Så när dom är 18 år och en minut så är det ju meningen att dom ska lämna INAME. Man begär av dessa ungdomar, som är dom mest missgynnade, att dom ska kunna lösa situationen vad gäller hus, bostad och arbete, något som man inte ens kräver av medelklassungdomar med universitetsstudier.

Entonces, y después se quejan, porque antes la institución se decía que estaba en un estado muy paternalista, es cierto, el INAME tenía gurises de hasta veintisiete años, ¿no? Que era una realidad. **El tema es, bueno, qué hizo INAME durante todo este tránsito, qué hicieron las instituciones, no solamente INAME,** durante todo el tránsito de estos gurises. Desde la escuela, el liceo, los que fueron. Pero también es cierto que ahora a los dieciocho años y un minuto, esos gurises egresan. Y se les solicita que resuelvan la vida, este, como se le solicita a otras clases... (Informante calificada 2)

La huella negativa que se imprime en las adolescentes fruto de la discriminación que sufren antes, durante y después de su salida del INAME, implica en muchos casos una reproducción del círculo de discriminaciones.

Y en las mujeres ni hablar. **Las mujeres** lo que hacen en definitiva, es después, el tema de que **se terminan embarazando, entonces bueno, se reproduce el ciclo, porque pueden volver a las unidades materno infantiles de INAME, y son internadas devuelta, en realidad por sus hijos.** (Informante calificada 2)

Según lo plantea esta informante calificada, la marca de ex *–INAME* funciona como prejuicio que dificulta la inserción de los adolescentes, en tanto en el imaginario colectivo haber estado en el INAME es visualizado como algo negativo. Pero más allá de ello, considera que el impacto negativo que tiene en el adolescente la discriminación estructural –de tipo socioeconómica y otras formas de discriminación asociadas–, no se puede revertir con la intervención de una sola institución estatal. Por tanto, la informante calificada plantea que los adolescentes atendidos por el INAME no sólo sufren las discriminaciones por la etiqueta que cargan, sino también por impactos negativos en su proceso de desarrollo, lo que afecta el ejercicio de derechos fundamentales.

Entrevistador Esto **de la marca ‘ex INAME’** [...] ¿puede ser visualizado como algo negativo desde lo social o no?

Informante calificada – Es visualizado, sí, **es visualizado como algo negativo.** El tema es que **no solamente es porque sea visualizado, sino porque,** bueno, porque en definitiva, **obviamente que muchos de los chicos o chicas que egresan de la institución tienen carencias.** Tanto carencias afectivas como carencias materiales, y carencias para resolverse en la vida. Eso se nota, eso, digo, **en la práctica es así, digo, más allá que digan o no digan que son de INAME.** [...]

Sen så klagar man, för tidigare så sa man att INAME var alldeles för överbeskyddande, vilket var sant för det fanns killar och tjejer som var upp till 27 år gamla som bodde på INAME. Det var en realitet. Frågan är bara vad INAME gjorde under hela den tiden, vad institutionerna gjorde, inte bara INAME, under hela den perioden i dessa killar och tjejers liv. I skolan, gymnasiet, dom som gick i skolan och gymnasiet. Men det är också sant att dessa ungdomar nuförtiden, när dom är 18 år och en minut, lämnar INAME. Och man begär att dom ska kunna lösa sin livssituation, något som man inte ens begär av andra grupper... (Uppgiftslämnare nummer 2)

Den diskriminering som de unga kvinnorna utsätts för före, under och efter att de lämnat INAME sätter djupa spår som i många fall innebär att diskrimineringsprocessen återupprepar sig.

Och kvinnorna ska vi inte ens prata om. Det som händer kort sagt är det här med att dom blir gravida och ja då upprepar historien sig eftersom dom då kan återvända till INAME:s avdelning för mödrar och barn och blir då intagna igen, egentligen då genom sina barn. (Uppgiftslämnare nummer 2)

Enligt den här uppgiftslämnaren är stämpeln ex-INAME förenad med fördomar som gör det svårt för ungdomarna att komma in i samhället eftersom det ses som något negativt att ha vistats på ett INAME-hem. Uppgiftslämnaren menar vidare att den skadliga effekt som den strukturella diskrimineringen av socioekonomisk karaktär och annan form av diskriminering har på dessa ungdomar, inte kan åtgärdas med en enda statlig institutions ingripande. Uppgiftslämnaren menar följaktligen att de ungdomar som tas om hand av INAME inte enbart får utstå diskriminering på grund av den stämpel de bär, utan även på grund av negativa aspekter i deras utvecklingsprocess som i sin tur påverkar utövandet av deras grundläggande rättigheter.

Intervjuare: - Det här med stämpeln 'ex-INAME' [...] Kan det ses som något negativt socialt sett eller inte?

Uppgiftslämnare: - Jo, det ses som något negativt. Saken är den att det inte bara handlar om att det ses som något negativt utan att det är uppenbart att många av de här pojkarna och flickorna som lämnar INAME har vissa brister. Det rör sig både om känslomässiga och om materiella brister och om svårigheter med att kunna lösa sin livssituation. I praktiken är det så att detta märks vare sig dom säger att dom kommer från INAME eller inte. [...]

Digo, porque las salidas sin las alternativas, si pensamos también que no pasa sólo por la institución INAME. Que otra de las cosas, y no es para defender a INAME, en realidad en **una sola institución del estado como es el Instituto Nacional del Menor, se pretende que resuelva**, con las ONG's que trabajan en el tema, que resuelva nada menos, que **los problemas de la infancia carenciada de este país. Que si nosotros estamos hablando que son más del 40% los que nacen bajo la línea de pobreza, una sola institución del Estado, no puede resolverlo. Y no hay políticas sociales, este, que puedan llevar, o que pesen más que las políticas económicas.** (Informante calificada 2)

DISCRIMINACIÓN POR NACIMIENTO NIÑOS QUE NO SON: VIOLACIÓN DEL DERECHO A LA IDENTIDAD

La ausencia de inscripción en el registro de nacimientos es una violación del derecho humano inalienable de todo niño a recibir una identidad desde que nace y a ser considerado como parte integrante de la sociedad. El artículo 7 de la Convención sobre los Derechos del Niño reconoce a todo niño el derecho a ser inscrito inmediatamente después de su nacimiento por el Estado bajo cuya jurisdicción el niño ha nacido.

Si bien de acuerdo con la información oficial y desde el punto de vista estadístico, Uruguay está entre los países con más del 90% de inscriptos, se ha advertido un aumento significativo de casos en los que no se realiza la inscripción correspondiente en el Registro Público de los nacimientos⁸⁰. Este aumento adquiere particular relevancia si consideramos el fenómeno creciente en las últimas décadas de infantilización de la pobreza, y que el mayor número de niños y niñas no registrados se encuentran en los sectores de menores recursos económicos.

Esta situación que es advertida como discriminatoria impide que el niño acceda a múltiples servicios públicos, entre ellos la escuela.

⁸⁰ Cf. Ministerio de Promoción de la Mujer y del Desarrollo Humano Fondo de las Naciones Unidas para la Infancia (PROMUDEH-UNICEF, Informe Regional de las Américas sobre los avances hacia las metas de la Cumbre Mundial a favor de la infancia y los acuerdos regionales 1990-2000, Lima, 2000. Cf. CEPAL UNICEF SECIB, Construir Equidad desde la Infancia y la Adolescencia en Iberoamérica, Santiago de Chile, 2001, p. 63 y ss.

Absolut, för det här med att man lämnar en plats utan att ha några alternativ och vi utgår då från att detta inte enbart gäller för INAME. En annan sak, och nu handlar det inte om att försvara INAME men det som man i själva verket försöker åstadkomma, på en enda statlig institution som Instituto Nacional del Menor, är att man, i samarbete med frivilligorganisationerna som arbetar med frågan, försöker lösa inget mindre än frågan med att tillgodose alla dessa uruguayanska barns behov. Det vi pratar om här är att mer än 40 % föds fattiga och att det inte är något som en enda statlig institution kan lösa. Och det finns ingen socialpolitik som kan lösa, eller som väger tyngre än den ekonomiska politiken. (Uppgiftslämnare nummer 2)

DISKRIMINERING VID FÖDSELN, BARN SOM INTE "FINNS": KRÄNKNING AV RÄTTEN TILL EN IDENTITET

Att inte bli inskriven i folkbokföringsregistret innebär en kränkning av alla barns oförytterliga mänskliga rätt till en identitet från det att man föds och till att räknas som en viktig del av samhället. Artikel 7 i FN:s konvention om barnets rättigheter erkänner alla barns rätt att omedelbart efter födseln registreras inom det lands jurisdiktion barnet har fötts.

Även om Uruguay enligt officiell information och utifrån ett statistiskt perspektiv befinner sig bland de länder där mer än 90 % av befolkningen är registrerade, har man kunnat konstatera en markant ökning av fall där den vederbörliga inskrivningen i folkbokföringsregistret⁸⁰ inte verkställs. Denna ökning är särskilt relevant om vi beaktar att barnfattigdomen ökat under de senaste årtiondena och att de flesta barn som inte är registrerade återfinns bland de grupper som har minst ekonomiska medel.

Denna diskriminerande situation hindrar barnen från att ta del av många olika offentliga tjänster, däribland utbildning.

⁸⁰ Ministeriet för kvinnofrämjande och mänsklig utveckling, FN:s barnfond (Cf. Ministerio de Promoción de la Mujer y del Desarrollo Humano Fondo de las Naciones Unidas para la Infancia) (PROMUDEH-UNICEF), Regional rapport från Amerika om framsteg som gjorts för att nå målen från Världsmötet till fördel för barn och regionala överenskommelser 1990-2000 (Informe Regional de las Américas sobre los avances hacia las metas de la Cumbre Mundial a favor de la infancia y los acuerdos regionales 1990-2000) Lima, 2000. Cf. CEPAL UNICEF SECIB, Skapa jämställdhet utifrån barnen och ungdomarna i Latinamerika (Construir Equidad desde la Infancia y la Adolescencia en Iberoamérica), Santiago de Chile, 2001, s. 63ff.

También tenemos lo que puede ser la discriminación a nivel social o también por parte del Estado con normas que de algún modo han perdido vigencia, de acuerdo a lo que es hoy la familia. **Tenemos muchos chicos que llegaban a la escuela que no tenían nombre, y entonces no podían entrar, porque una de las exigencias de Primaria es que el niño tenga los papeles al día. Chiquilines que llegaban solamente con un nombre, o niños que ni siquiera tenían nombre, los padres los nominaban de alguna manera, pero legalmente no existían.** [...] Han habido casos en la escuela de chicos que no han tenido sus partidas de nacimiento, que no han sido registrados y que lamentablemente han tenido que pasar a colegio privado, porque **no nos permiten inscribirlo si no es con las partidas o con la libreta de matrimonio, que es lo que se exige para apuntarlos en la escuela.** En algunos colegios privados les permiten [!] igual ingresar, sobre todo los que son de la zona y conocen a la gente. Lo que pasa es que no todos acceden a colegios privados. (Informante calificada 3)

Nuestro registro de nacimientos ha sido creado por el Decreto Ley Nº 1.430 del 12 de febrero de 1879, el que fue reglamentado por Decreto de fecha 3 de junio de 1879. Estas normas aún continúan vigentes aunque con múltiples modificaciones. El sistema actual es por tanto el resultado de un conjunto heterogéneo de leyes y decretos. Se trata de una normativa anticuada e inflexible, que ha sido parcialmente modificada sin que haya habido una auténtica reforma del sistema, sino simples remiendos tendientes a ir solucionando los problemas que se han suscitado en el correr del tiempo⁸¹.

Retomemos aquí nuevamente la especial preocupación que el Comité de Derechos del Niño de Naciones Unidas ha manifestado por “la persistencia de la discriminación contra los niños nacidos fuera del matrimonio, incluso respecto en el disfrute de sus derechos civiles”. Asimismo, ha observado “que el procedimiento para la determinación de sus apellidos sienta las bases de su posible estigmatización y la imposibilidad de poder conocer su origen y que, asimismo, los niños nacidos de madre y padre menor de edad no pueden ser reconocidos por ese progenitor”⁸²

⁸¹ PALUMNO LANTES, Javier M., Registro de nacimientos y derecho a la identidad, en Tribuna del abogado, Nº 134, agosto/setiembre 2003, pp. 23 y ss.

⁸² Observaciones finales del Comité de los Derechos del Niño: Uruguay. 30/10/96. CRC/C/15/Add.62.

Det finns också social diskriminering och statlig diskriminering i och med lagar som på ett eller annat sätt inte gäller längre om man ser till hur familjen ser ut idag. Vi har många barn som kom till skolan utan att ha ett namn och då fick dom inte börja skolan eftersom en av de saker som skolan kräver är att barnets papper är i ordning. Det kunde röra sig om barn som bara hade ett namn eller om barn som inte ens hade ett namn. Föräldrarna kallade dom för något men lagligt sett så existerade dom inte. [...] Det har funnits fall i skolan med barn som inte haft sina födelseattester, som inte har blivit registrerade och som tråkigt nog har fått vända sig till privatskolor. Vi får nämligen inte skriva in dom om det inte finns födelseattester eller vigselbevis som är det som krävs för att dom ska få skriva in sig i skolan. I vissa privatskolor får dom skriva in sig i alla fall och då särskilt dom som är från närområdet och som känner folk. Men alla har ju inte tillgång till privatskolor. (Uppgiftslämnare nummer 3)

Uruguays folkbokföringsregister skapades genom lagdekret nr 1430 av den 12 februari 1879 (Decreto Ley № 1.430 del 12 de febrero de 1879) som reglerades genom dekret av den 3 juni 1879. Dessa regler gäller fortfarande även om många ändringar gjorts. Det nuvarande systemet är således resultatet av en heterogen samling lagar och dekret. Det rör sig om föråldrade och stela normer som delvis ändrats men utan någon egentlig systemreform. Det som gjorts har varit enkla provisoriska lösningar tänkta att lösa de problem som uppstått med tiden⁸¹.

Vi återupptar här den särskilda oro som FN:s kommitté för barnets rättigheter uttryckt i fråga om ”den fortsatta diskrimineringen av barn födda utanför äktenskapet, till och med i fråga om åtnjutandet av deras civila rättigheter”. Vidare konstaterar FN:s kommitté för barnets rättigheter ”att tillvägagångssättet för att fastställa deras efternamn ligger till grund för eventuell stigmatisering och kan göra det omöjligt för barnet att få lära känna sitt ursprung och att barn till en minderårig mor eller far inte kan erkännas av den föräldern”⁸².

⁸¹ PALUMNO LANTES, Javier M. Folkbokföringsregister och rätt till en identitet, Tribuna del abogado, nr 134, augusti/september 2003, sid. 23ff (Registro de nacimientos y derecho a la identidad, en Tribuna del abogado, № 134, agosto/septiembre 2003, pp. 23 y ss.)

⁸² Slutliga påpekanden från Kommittén för barnets rättigheter, Uruguay 30/10/96. CRC/C/15/Add.62. (Observaciones finales del Comité de los Derechos del Niño: Uruguay. 30/10/96. CRC/C/15/Add.62.)

[...] los padres de algunos de los chicos eran casados, o los padres eran menores, entonces no tienen el derecho esos niños a tener una identidad. De algún modo la legislación los está discriminando, no permitiéndoles que se cumpla justamente ese derecho (Informante calificado 3)

Esta situación discriminatoria es causada por las viejas normas del Código Civil. Los incisos 3° y 4° del artículo 227 del Código Civil, en los cuales se dispone que los padres casados no pueden reconocer hijos habidos fuera del matrimonio, y el art. 235 del Código Civil que dispone que el menor que no sea casado, no podrá reconocer válidamente a su hijo natural, por sí. Si tenemos en cuenta la importante cantidad de madres adolescentes vemos que esta norma ocasiona un importante perjuicio a los hijos naturales que se encuentran en esta situación.

[...] Några av barnens föräldrar var gifta eller så var dom minderåriga och då hade de barnen inte rätt till en identitet. Lagstiftningen diskriminerar dom på så vis genom att förhindra att denna rättighet blir verklighet så som sig bör. (Uppgiftslämnare nummer 3)

Orsaken till denna diskriminerande situation återfinns i de gamla bestämmelserna i civillagen (Código Civil). I tredje och fjärde kommentarerna i artikel 227 i civillagen står det att gifta föräldrar inte kan erkänna barn födda utanför äktenskapet. I artikel 235 i civillagen står det att en minderårig person som är ogift inte lagligen kan erkänna sitt utomäktenskapliga barn. Om man ser till den stora mängden tonårsmödrar som finns kan man konstatera att denna bestämmelse åstadkommer stor skada hos de utomäktenskapliga barn som befinner sig i denna situation.

5. ÖVERSÄTTNINGSKOMMENTAR

Som tidigare nämnts har jag utgått från Newmarks kommunikativa översättningsmetod när jag har översatt källtexten. Denna metod är målspråkinriktad och fokuserar således på målspråket och den tänkta läsaren av översättningen. Det huvudsakliga syftet har således varit att försöka åstadkomma en översättning som för en svensk läsare utgör en fullt acceptabel, förståelig och läsbar text. Detta har dock inte varit en helt lätt uppgift eftersom källtexten har erbjudit en hel del utmaningar av olika slag.

Fortsättningsvis kommer de exempel som ges att **stå i fet stil** och att vara **understrukna** så länge det handlar om ett eller ett fåtal ord. Om exemplet utgörs av ett längre textavsnitt kommer det enbart att **stå i fet stil**. I sid- och radhänvisningarna till källtext och översättning står ”KT” för ’källtext’ och ”Ö” för ’översättning’.

5.1 Typ av översättningsproblem

Översättningsproblemen har dels varit av lexikal karaktär till följd av ett relativt flitigt bruk av kulturspecifika ord och uttryck, dels av syntaktisk och stilistisk karaktär på grund av långa omständliga meningar, abstrakt språk och en del oklarheter i fråga om syftningar, citat som infogats i en annan mening på ett felaktigt sätt och så vidare.

Här är ett exempel ur källtexten på två varianter av ett och samma kulturspecifika fenomen: **cuidaba motos** (KT, s. 28:18) och **cuidando coches** (KT, s. 36:24). Dessa två uttryck har översatts med **att vakta motorcyklar** (Ö, s. 29:19) respektive med **vaktar bilar** (Ö, s. 37:26). Eftersom en svensk läsare kanske inte är bekant med detta fenomen har därför en förklarande fotnot lagts till i den svenska översättningen. En uruguayansk läsare av källtexten däremot är troligen väl medveten om att det rör sig om en person som, när man ska parkera sitt fordon, erbjuder sig att vakta fordonet mot betalning tills dess att ägaren

kommer tillbaka. Denna typ av översättningsproblem av kulturspecifik karaktär återfinns till stor del i de delar av texten som utgörs av återgivet tal och då främst när de intervjuade ungdomarna citeras. Dessa partier har också varit svåra att översätta såtillvida att det inte varit helt lätt att få till en talspråkighet i den svenska översättningen som känns naturlig och samtidigt överensstämmande med källtexten.

Vidare nämnde jag att källtextens stil skapat en hel del problem vid översättningsarbetet. Utmärkande för källtexten är att språket, sett ur ett svenskt perspektiv, många gånger är tillkrånglat. Nedan följer ett exempel ur källtexten på en lång, omständlig mening med ett nominalt och abstrakt uttrycksätt:

En el Capítulo 3 -Exclusión y Discriminación Socioeconómica- expusimos los factores relacionados con el ejercicio del poder, la ideología y la política, que se vinculan con el establecimiento de criterios de prioridad que desencadenan una profundización de la exclusión social, la desigualdad y la discriminación contra la infancia y adolescencia. (KT, s. 10:19)

Denna mening har krävt flera olika ändringar. Den har bland annat delats upp i två kortare meningar, titeln på kapitel tre har utelämnats och verbalsubstantiven ”establecimiento” och ”profundización” har gjorts om till verbkonstruktioner. Nedan följer den svenska översättningen av meningen.

I kapitel 3 redogjorde vi för ett antal faktorer som hör samman med maktutövning, ideologi och politik. Dessa faktorer medför att det skapas diskriminerande kriterier som i sin tur leder till att den sociala utslutningen, klyftorna i samhället och diskrimineringen av barn och ungdomar ökar. (Ö, s. 11:18)

5.2 Översättningsstrategier

Förutom olika översättningsmetoder redogör Newmark även för ett antal översättningsstrategier (*translation procedures*). Om översättningsmetoden kan sägas vara översättarens grundläggande inställning till hur texten, utifrån målgrupp och syfte, bör översättas, är översättningsstrategierna de strategier som översättaren använder sig av för att lösa olika typer av översättningsproblem. I mina översättningskommentarer kommer jag att utgå

från några av de översättningsstrategier som Newmark beskriver i sin bok *A textbook of translation* (1988:68, 81-91). Dessa översättningsstrategier är dock inte heltäckande för alla de lösningar som jag använt mig av när jag översatte källtexten. Nedan förklaras följande översättningsstrategier: ordagrann översättning, överföring, naturalisering, utelämnning, transposition och modulation. Exempel på dessa ges sedan ur min översättning av källtexten.

5.2.1 Ordagrann översättning

Enligt Newmark är ordagrann översättning (*Literal translation*) utgångspunkten för all översättning och den grundläggande översättningsstrategin vare sig det handlar om kommunikativ eller semantisk översättning. Han påpekar dock att man i allmänhet så fort man stöter på ett översättningsproblem blir tvungen att frångå denna översättningsstrategi. Ordagrann översättning, till skillnad från ord-för-ordöversättning, innebär att man tar hänsyn till målspråkets grammatiska struktur så att översättningen blir idiomatisk och grammatiskt korrekt. Ordagrann översättning har en vidare innebörd än ord-för-ordöversättning såtillvida att den sträcker sig från ett ord till ett annat, från en fras till en annan, från en kollokation till en annan, från en sats till en annan och från en mening till en annan. Exempelvis översätts ”dar un discurso” eller ”hacer un discurso” med det svenska uttrycket ”att hålla tal” och inte med ”att ge ett tal” eller ”att göra ett tal”. Exempel på ordagrann översättning:

“Un niño cuyos padres no asisten a la audiencia ve duplicado el riesgo de ser condenado al encarcelamiento” (KT, s. 24:14)

”Ett barn vars föräldrar inte är närvarande under domstolsförhandlingen löper fördubblad risk att dömas till fängelse” (Ö, s. 25:13)

Kommentar: Exemplet ovan är troligen ett av få exempel på ordagrann översättning som finns i min översättning. Trots att ordagrann översättning må vara utgångspunkten för all översättning blir man som översättare snabbt medveten om att man i många lägen måste frångå denna strategi. Anledningen

kan exempelvis ha att göra med översättningens syfte och tänkta målgrupp, skillnader i språklig struktur, språkbruk och stil språkparen emellan, en slarvigt skriven källtext och så vidare.

5.2.2 Överföring

Med överföring (*Transference*) menas att ett ord eller en lexikal enhet överförs direkt från källspråk till målspråk. Ordet blir således ett lånord. Enligt Newmark överförs i allmänhet bland annat namn på de flesta levande och döda personer, geografiska och topografiska namn, namn på tidskrifter och dagstidningar, titlar på översatta litterära verk, pjäser och filmer, namn på privata och offentliga företag och institutioner, gatunamn och så vidare. I Rune Ingos *Från källspråk till målspråk* kallas denna översättningsstrategi för citatlån (Ingo, 1991, s. 178).

Exempel på överföring:

Y en el estadio también. Y en el estadio haré dos clásicos atrás, que entraron los coraceros a **la Ámsterdam**, y había gurisitas chiquitas y todo y ellos venían y pegaban. Gente con chiquilines en brazos, así... [...] Estaba toda **la olímpica** allá arriba y viste que pa' abajo de **la olímpica** para el talud estaban... ahí estaban dos de esos, cómo se llaman... dos anti-chorros ahí, de los grandulones esos y sabés qué, vinieron y nos agarraron de la campera y nos dijeron: "Dale negro, pa' fuera", y una patada en el culo. (KT, s. 42:32)

På fotbollsstadion också. På stadion för typ två matcher sen så kom vakterna till **Amsterdamläktaren** och fast att det fanns småbarn där och allt så kom dom och började slåss. Folk som hade små barn i famnen och sådär... [...] Hela **Olímpicaläktaren** var däruppe och nedanför **läktaren**, i slutningen, så stod det två... två såna där, vad heter dom nu igen... hursomhelst, två gorillor, stora såna där och vet du, dom tog tag i oss i jackorna och så sa dom: "Kom igen nu, ut härifrån!" Och så fick man en spark i arslet. (Ö, s. 43:35)

Kommentar: Namn på bostadsområden, parker och gatunamn i källtexten såsom El Prado, El Borro, Carrasco, Pocitos, Malvín, Peñarol har överförts direkt. Jag har i dessa fall alltså använt mig av översättningsstrategin överföring (*Transference*). Enligt Newmark är det brukligt att använda sig av denna översättningsstrategi när det rör sig om ett namn som det inte finns någon vedertagen översättning för. I exemplet ovan har *Ámsterdam* och *Olímpica* som

är namn på två olika läktare på fotbollsstadion Estadio Centenario i Montevideo översatts med Amsterdam-läktaren och Olímpica-läktaren. Namnen har således överförts oförändrade, dock med ett litet tillägg i form av ”läktaren” för att underlätta förståelsen för måltextens läsare.

5.2.3 Naturalisering

Naturalisering (*Naturalisation*) innebär att ett ord i källspråket anpassas till målspråkets uttals- och morfologiska normer. Exempel på naturalisering:

UNICEF (1998) *Innocenti Digest 3 – Justicia Juvenil*. p.8. **Florenca-Italia** (KT, s. 24, fotnot 68)

UNICEF (1998) *Innocenti Digest 3 – Ungdomar och rättsväsende (Justicia juvenil)* s.8 **Florens-Italien** (Ö, s. 25, fotnot 68)

Organización Mundial Contra la Tortura. (2004) *Niños, Niñas y Adolescentes Privados de libertad en Uruguay: ¿CON O SIN DERECHOS?* **Ginebra**. (KT, s. 24, fotnot 70)

Världorganisationen mot tortyr (Organización Mundial Contra la Tortura) (OMCT) (2004) *Frihetsberövade barn och ungdomar i Uruguay: MED ELLER UTAN RÄTTIGHETER? (Niños, Niñas y Adolescentes Privados de libertad en Uruguay: ¿CON O SIN DERCHOS?)* **Genève**. (Ö, s. 25, fotnot 70)

Kommentar: Geografiska namn anpassas som bekant i allmänhet till de olika språkens specifika uttals- och morfologiska normer. Man skulle kunna säga att jag använt mig av översättningsstrategin naturalisering i exemplen ovan, även om det när benämningarna är så etablerade som i dessa fall inte lämnar många andra alternativ.

5.2.4 Utelämning

Med utelämning (*Deletion*) menas helt enkelt att översättaren i översättningen har valt att utelämnat ett visst element (exempelvis metaforer och förstärkande ord) som finns med i källtexten.

Exempel på utelämning:

En este capítulo queremos subrayar cuál es la perspectiva de los niños, niñas y adolescentes en torno a otras formas específicas de discriminación, qué experiencias han vivido, visto, escuchado y cómo las expresan, con el objetivo propuesto: **correr el velo y poner al descubierto** las formas de discriminación y de violación del principio de igualdad. (KT, s. 10:32)

Vi vill i detta kapitel lyfta fram barnens och ungdomarnas synpunkter på olika former av diskriminering, vad de har upplevt, sett och hört och hur de i ord beskriver detta. Syftet är att **åskådliggöra** olika former av diskriminering och kränkningar av principen om alla människors lika rätt och värde. (Ö, s. 11:32)

Kommentar: Ovan ser vi ett exempel på ett metaforiskt uttryck som utelämnats i den svenska översättningen. Hela uttrycket ”correr el velo y poner al descubierto las formas de discriminación” som ungefär betyder ’lyfta på slöjan och blotta olika former av diskriminering’ har översatts med det abstraktare uttrycket ”åskådliggöra”. Jag har valt att utelämna detta element eftersom svenskan i fråga om stilnormer inte är lika öppen för den här typ av metaforer som spanskan är. Det bör påpekas att den svenska översättningen blir något blekare än originalet i och med detta men mer överensstämmande med svenska stilnormer.

5.2.5 Transposition

Med transposition (*Transposition*) menas att en grammatisk förändring har skett i översättningen från källspråk till målspråk. Det kan exempelvis röra sig om en ändring av obligatorisk karaktär såsom en ändring från singular till plural eller vice versa, ex. ”el dinero” blir ’pengarna’ på svenska, eller om adjektivets placering, ex. ”la casa blanca” blir ’det vita huset’ på svenska i enlighet med de syntaktiska reglerna för adjektivattributets placering. En annan typ av transposition krävs när det inte finns någon motsvarighet till en källspråksgrammatisk struktur i målspråket. Exempel på transposition:

Y siempre es contra el lado de robar, de la delincuencia y capaz que estás ahí **haciendo un mandado.** (KT, s. 38:22)

Det handlar alltid om att stjäla, om kriminalitet, och du som kanske bara är där **för att göra ett ärende**. (Ö, s. 39:23)

Kommentar: Ovan är ett exempel på när spanskans källspråksgrammatiska struktur skiljer sig i förhållande till svenskans. Spanskans gerundiumuttryck ”haciendo un mandado” motsvaras i detta fall av det svenska infinitivuttrycket ”för att göra ett ärende”.

5.2.6 Modulation

Med modulation (*Modulation*) menas att budskapet har förändrats såtillvida att målspråket perspektiverar informationen på ett annat sätt än källspråket. Budskapet uttrycks således ur en annan synvinkel. Exempel på modulation:

A nivel penal, lo más probable **que el rubiecito y no pobre** no llegue, resuelva su situación a nivel policial. (KT. s. 20:26)

Det troligaste är att den som är **ljus och har pengar** inte hamnar inför domstol utan att ärendet stannar hos polisen. (Ö, s. 21:28)

Kommentar: ”Rubiecito y no pobre” som ungefär betyder ’ljus och inte fattig’ har istället översatts med ’ljus och har pengar’. Perspektivbyte har skett genom att det negerade ”no pobre”, ’inte fattig’, uttrycks positivt.

5.3 Översättningsproblem av kulturspecifik karaktär

Rapporten ur vilken källtexten är tagen bygger som tidigare nämnts på ett antal intervjuer med barn och ungdomar och med ett antal uppgiftslämnare som möter barn och ungdomar i sitt arbete. Källtexten, som är tagen ur ett kapitel som handlar om hur barn och ungdomar i Uruguay diskrimineras, består ungefär till hälften av återgivet tal från ovan nämnda intervjuer. Det är främst i dessa avsnitt som översättningsproblem av kulturspecifik karaktär återfinns. Det handlar bland annat om kulturspecifika ord och uttryck, slangord, namn på platser och institutioner med mera.

5.3.1 Samhällsrelaterade termer

Exempel 1:

Algunas de las afirmaciones de este apartado fueron publicadas en SILVA BALERIO, Diego (2003) MENOS VIOLENCIA PENAL MÁS PROMOCIÓN CULTURAL: **La libertad asistida**, una propuesta educativo social. En AA.VV. La Justicia Juvenil en América Latina. DNI-Novib. Montevideo. (KT, s. 12, fotnot 63)

Några av påståendena i detta avsnitt publicerades i SILVA BALERIO, Diego (2003) "MINDRE STRAFFÅTGÄRDER MER KULTURFRÄMJANDE ÅTGÄRDER: **Skyddstillsyn**, ett socialpedagogiskt förslag" (MENOS VIOLENCIA PENAL MÁS PROMOCIÓN CULTURAL: La libertad asistida, una propuesta educativo social.) I AA.VV. "Ungdomar och rättsväsende i Latinamerika" (La Justicia Juvenil en América Latina.) DNI-Novib. Montevideo. (Ö, s. 13, fotnot 63)

Kommentar: Det verkar inte finnas någon direkt motsvarighet till den straffrättsliga påföljden "La libertad asistida" i Sverige och jag har därför översatt det med "skyddstillsyn" som tycks vara det närmaste man kan komma. "La libertad asistida" är en alternativ påföljd till frihetsberövande. Man utser en kontaktperson som ska kontrollera den dömda brottslingen. Obligatorisk närvaro gäller för den dömda på de möten som kontaktpersonen bestämmer. Det är meningen att den dömda ska få gå på olika aktiviteter som ska göra det lättare för denne att återanpassa sig i samhället. Påföljden "libertad asistida" tycks framför allt vara aktuell när det är tal om unga lagöverträdare. Definitionen av "skyddstillsyn" i Nationalencyklopedin lyder som följer: "brottspåföljd som innebär att den dömda har en provotid på tre år, i regel med övervakning under det första året. Påföljden kan förenas med böter eller fängelse i från 14 dagar till 3 månader. Domstolen får meddela särskilda föreskrifter, bl.a. om kontraktsvård eller samhällstjänst". Exempel 2:

Walter tiene una tía que es discriminación social. Por ejemplo a mí no me saluda y eso, por el color de piel y además porque vengo del **Hogar**. (KT, s. 56:11)

Walter har en moster som är diskriminerande. Hon hälsar till exempel inte på mej och sådär, på grund av min hudfärg och för att jag kommer från ett **INAME-hem**. (Ö, s. 57:12)

Kommentar: ”Hogar” betyder ’hem’ eller ’bostad’ och här har jag gjort ett tillägg för att förtydliga och översatt ”Hogar” med ”INAME-hem” eftersom det i detta fall är underförstått att det handlar om ett hem som INAME (ung. Riksinstitutet för minderåriga i Uruguay) ansvarar för.

Exempel 3:

Por otra parte, algunos niños, niñas y adolescentes que estuvieron internados en **Hogares del INAME** (Instituto Nacional del Menor) plantean un tipo específico de discriminación por el hecho de ser o haber sido del **INAME**. (KT, s. 56:3)

En del barn och ungdomar som har varit intagna på **olika hem i INAME:s regi** redogör för en typ av diskriminering som grundar sig på att man bor eller har bott på ett **INAME-hem**. (Ö, s. 57:4)

Kommentar: ”Hogares del INAME” skulle här kunna översättas med ”INAME-hem”. Jag valde dock att istället översätta det med ”olika hem i INAME:s regi” för att få lite variation eftersom jag ville använda uttrycket ”INAME-hem” i slutet av mening.

5.3.2 Slang och ungdomsspråk

Nedan följer några exempel på uttryck som hör hemma i ungdomsspråket och som kan betecknas som slang.

Exempel 1:

a)

Te discriminan por la forma de ser tuya, por **la ‘plancha’** tuya.(KT, s. 26:19)
Dom diskriminerar dej för ditt sätt att vara, på grund av din **”plancha”**. (Ö, s. 27:20)

b)

El entrevistador le pregunta qué es **‘la plancha’** y el adolescente contesta:
(KT, s. 26:22)
Intervjuaren frågar vad **“plancha”** är för något och den unge killen svarar: (Ö, s. 27:23)

c)

Plancha es la figura, **Plancha** es la figura, como sos vos. Como estás vestido. La onda que caminás vos (KT, s. 26:24)
”Plancha” är din stil, ditt sätt att vara. Hur du är klädd. Ditt sätt att gå. (Ö, s. 27:25)

Kommentar: ”Plancha” är ett modernt slanguttryck får man förmoda eftersom, vilket framgår i exemplet ovan, intervjuaren själv inte tycks veta vad det står för utan ber den intervjuade tonåringen att förklara. Därför har jag tyckt att det är motiverat att använda översättningsstrategin som Newmark kallar för överföring (*Transference*). Jag har med andra ord valt att överföra uttrycket oförändrat från källspråk till översättning. Enligt Newmark bör man som översättare i allmänhet endast ta till denna strategi när det rör sig om en kulturellt betingad företeelse eller ett koncept som hör hemma i en liten grupp, vilket verkar vara fallet med uttrycket ”Plancha”.

Exempel 2:

Estaba toda la olímpica allá arriba y viste que pa’ abajo de la olímpica para el talud estaban... ahí estaban dos de esos, cómo se llaman... dos **anti-chorros** ahí, de los grandulones esos y sabés qué, vinieron y nos agarraron de la campera y nos dijeron: “Dale negro, pa’ fuera”, y una patada en el culo. (KT, s. 42:32)

Hela Olímpicaläktaren var däruppe och nedanförläktaren, i slutningen, så stod det två... två såna där, vad heter dom nu igen... hursomhelst, två **gorillor**, stora såna där och vet du, dom tog tag i oss i jackorna och så sa dom: ”Kom igen nu, ut härifrån!” Och så fick man en spark i arslet. (Ö, s. 43:35)

Kommentar: Hur översätter man egentligen ett uttryck som “anti-chorros” som direktöversatt blir “anti-tjuvar”? Talaren uttrycker en osäkerhet när denne säger ”cómo se llaman”, det vill säga ’vad heter dom’ och jag har tolkat det som att talaren söker efter ett specifikt ord men inte kommer på det och därför drar till med ”anti-chorros”. Jag har valt att översätta ”anti-chorros” med ”gorillor” eftersom talaren troligen syftar på någon typ av vakt. Utifrån sammanhanget förstår man att det rör sig om en stor och stark och hänsynslös person vilket ju även är de associationer man får av uttrycket ”gorilla”. Vidare har jag gjort ett tillägg i form av ”hursomhelst” i syfte att understryka osäkerheten hos den som talar. Exempel 3:

Vos estás en cualquier lado y te vienen **los botones a romper las pelotas**. (KT, s. 26:14)

Vart du än är så kommer **snuten för att jävlas med dej**. (Ö, s. 27:16)

Kommentar: Den spanska som talas i Uruguay påminner mycket om den spanska som talas i Argentina och i en argentinsk-spansk ordbok (Chuchuy, 2001) hittade jag uttrycket "los botones" som visade sig vara ett slanguttryck för 'polisen'. Jag har valt att översätta "los botones" med det svenska vardagliga uttrycket "snuten". Försättningen "a romper las pelotas" har jag översatt med "för att jävlas med dig" som i och för sig känns som en något "tam" översättning om man jämför med vad källspråsuttrycket egentligen betyder men mitt val motiveras utifrån att spanskan och svenskan skiljer sig väsentligt åt i fråga om kraftuttryck. Många kraftuttryck på spanska skulle om de direktöversattes te sig mycket stötande i svenska öron. Skulle man översätta "a romper las pelotas" ordagrant med exempelvis "för att krossa pungkulorna" skulle detta inte motsvara vad källspråsuttrycket verkligen betyder. I ovan nämnda argentinsk-spanska ordbok förklaras uttrycket "a romper las pelotas" med verb som "molestar" som betyder 'störa' och "fastidiar" som bland annat har betydelsen 'jäklas med, trakassera'. Det bör dock påpekas att "molestar" och "fastidiar" är svagare uttryck än "a romper las pelotas" även om de används för att förklara detta uttryck. "A romper las pelotas" är ett kraftuttryck som är mycket starkare än det svenska "jäklas med".

Exempel 4:

Plancha es la figura, Plancha es la figura, como sos vos. Como estás vestido. La onda que caminás vos. Vos caminás medio así '**guapito**' por la calle. Vas así a mi barrio y te dicen: 'Vó, que caminás de malo...de dónde sos vos, vení, vení', te trillan y te agarran entre tres y fuistes. Y te golpean si hablás medio raro. (KT, s. 26:24)

"Plancha" är din stil, ditt sätt att vara. Hur du är klädd. Ditt sätt att gå. Du går typ sådär och **stajlar** på gatan. Om du går sådär där jag bor så säger dom: "Hörru, vem tror du att du är då? Var kommer du ifrån? Kom hit med dej!" De trackar dej och så tar tre snubbar tag i dej och så är det kört. Och snackar du lite konstigt så slår dom dej.
(Ö, s. 27:25)

Kommentar: Diminutivet "guapito" kommer av "guapo" som bland annat betyder 'vacker, snygg, söt' men även 'snyggt klädd' och 'tuffing, hårding'. Av

kontexten kan man utläsa att det är någon som stör sig på någon annans utseende eller sätt att vara. Jag har tolkat det så att det rör sig om någon som går omkring och tycker att han/hon är snygg och cool, någon med attityd som går omkring och ”stajlar”.

Exempel 5:

Entrevistador – [...] ¿Qué corte de pelo la policía dice “a este lo paro”?

Adolescente – Y si, está así el **corte hongo** (...)

Adolescente – **El corte ladrillo**, que hacen tipo ladrillo atrás y todo... (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes) (KT, s. 40:1)

Intervjuare: [...] - Vilken frisyrr har man om polisen tänker: ”Den där snubben, honom stoppar jag”?

Tonåring: - Jo, till exempel **page** (...)

Tonåring: - **Snaggat hår**. (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar) (Ö, s. 41:1)

Kommentar: Såsom framgår av sammanhanget är ”corte hongo” och ”corte ladrillo” namn på två frisyrrer. Om man har någon av dessa frisyrrer riskerar man enligt ungdomarna att bli gripen av polisen för att man i deras ögon ser suspekt ut. Ordagrant betyder ”corte hongo” och ”corte ladrillo” ’svampklippning’ respektive ’tegelstensklippning’. Jag har valt att översätta dessa med ”page” respektive ”snaggat hår” eftersom dessa två frisyrrer förknippas med ungdomar i målkulturen.

Exempel 6:

Capaz que te paran y te dicen “¿Adonde vivís?”, y vos le decís “Yo vivo en el Borro” y capaz que te llevan, y si le decís “Yo vivo en Pocitos” o en Malvín, te dicen “No, pará **negro**, salí que a vos no te queremos acá... (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes) (KT, s. 16:15)

Dom kanske typ stoppar dej och så säger dom: “Vart bor du?”, och så svarar du: ”Jag bor i El Borro”. Och då kanske dom tar fast dej, och om du säger: ”Jag bor i Pocitos” eller i Malvín, så säger dom: ”Stick härifrån, vi vill inte ha sånt **pack** som dej här...” (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar) (Ö, s. 17:15)

Kommentar: “Negro” är ett återkommande uttryck i källtexten som har varit svårt att hitta en översättning till. ”Negro” är enligt den spansk-argentinska

ordboken som tidigare nämnts en förolämpning som tillämpas på någon som är mörk och som har låg social status. Enligt min muntliga källa (se källförteckning) är ”negro” en förolämpning som kan riktas till vem som helst och inte nödvändigtvis till någon som har mörk hudfärg. Däremot hänger det alltid ihop med låg status. Jag har oftast inte översatt detta uttryck alls eftersom jag inte lyckats komma på någon bra översättning på svenska. I detta fall har jag dock översatt det med ”pack”. ”Slödder” och ”pack” skulle kanske kunna vara möjliga översättningar men dessa ord används ju inte alls i samma utsträckning i svenskan som uttrycket ”Negro” används i spanskan. ”Negro” betyder helt enkelt ’svart’ och det bör därför påpekas att något av den ursprungliga betydelsen går förlorad i och med min översättning ”pack”.

5.3.3 Talspråksmarkörer

Nedan följer några exempel på talspråkliga uttryck. Exempel 1:

Capaz que te paran y te dicen “¿Adonde vivís?”, y vos le decís “Yo vivo en el Borro” y **capaz que** te llevan, y si le decís “Yo vivo en Pocitos” o en Malvín, te dicen “No, pará negro, salí que a vos no te queremos acá... (Montevideo, adolescente varón, grupo de discusión de adolescentes) (KT, s. 16:15)

Dom **kanske** typ stoppar dej och så säger dom: “Vart bor du?”, och så svarar du: ”Jag bor i El Borro”. Och då **kanske** dom tar fast dej, och om du säger: ”Jag bor i Pocitos” eller i Malvín, så säger dom: ”Stick härifrån, vi vill inte ha sånt pack som dej här...” (Montevideo, ung man, gruppdiskussion med ungdomar) (Ö, s. 17:15)

Kommentar: Uttrycket ”Capaz que” är en språklig regionalism med talspråksvalör som används för att uttrycka sannolikhet för att något ska hända och motsvaras i europeisk spanska av uttrycket ”a lo mejor” eller ”puede que” som betyder ’kanske’ och ’kanhända’. Jag har gjort ett tillägg i form av ett ”typ” för att understryka det talspråkliga. Enligt Ulla-Britt Kotsinas, professor vid Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet som publicerat en rad arbeten om ungdomsspråk, används ordet ”typ” bland annat för att ange ”att det som nu följer är exemplifierande och hypotetiskt” (Kotsinas, 2004, s. 95).

Exempel 2:

A mi me duele como ser humano, porque no podés vivir, llega un momento que no podés vivir, te persiguen, te llevan, no podés estar en la calle, no podés vivir porque te siguen para todos lados. Te llevan, te querés ir a bailar una noche, **porque te fuiste** y te llevan y hasta el otro día te dejan ahí sin comer, sin nada, [...] Y te ponés a mirar la tele o a escuchar y hay políticos que roban y eso y siguen en la casa como si nada, y no les dicen nada. (Montevideo, adolescente mujer, 17 años) (KT, s. 18:16)

Det gör ont i mej som människa, för du kan inte leva. En dag så kan du inte leva längre. Dom förföljer dej, tar fast dej, du kan inte ens vara ute, du kan inte leva för dom följer efter dej vart du än går. Dom tar fast dej. Du vill gå ut och dansa en kväll och så tar dom fast dej och så får du sitta där tills nästa dag, utan mat, utan nånting. [...] Och när du kollar på TV så hör du om politiker som stjälar och sånt och dom får stanna kvar hemma som om inget hade hänt och ingen säger nåt till dom. (Montevideo, ung kvinna, 17 år) (Ö, s. 19:17)

Kommentar: Här har jag helt enkelt känt mig tvungen att tillämpa översättningsstrategin utelämnning (*Deletion*). En möjlig tolkning av vad ”porque te fuiste” betyder i detta sammanhang skulle kunna vara ungefär ’och bara för att du gjorde det’ (bestämde dig för att gå ut och dansa). Man kan tänka sig att talaren är inne på ett spår och sedan ändrar sig och fortsätter prata om något annat. Detta är vanligt förekommande i talspråk eftersom man i regel inte planerar exakt vad man ska säga utan ändrar sig allt eftersom och kommer in på nya spår hela tiden.

5.4 Översättningsproblem av syntaktisk och stilistisk karaktär

5.4.1 Repetitivt uttryckssätt

Exempel 1:

Veamos ahora el tipo de discriminación a la que llamamos ‘por porte de cara’ (**por el aspecto, por sospecha, por la plancha, por la pinta, por la figura, por la cara**), en las palabras de un adolescente en situación de calle de Montevideo: (KT, s. 26:10)

Nu ska vi titta närmare på den typ av diskriminering som vi kallar för ”diskriminering på grund av utseende” (**på grund av det yttre, på grund av stilen, på grund av uppsynen, på grund av ”La plancha”**). Så här berättar en av Montevideos ungdomar som lever på gatan: (Ö, s. 27:11)

Kommentar: Här har jag använt mig av översättningsstrategin utelämning (*Deletion*). Det som står inom parentes i den uruguayanska texten är alla nära synonymer för ”utseende”. Jag har valt att i den svenska översättningen bara använda mig av synonymer som känns naturliga i sammanhanget även om det finns andra synonymer på svenska för ”utseende” såsom ”exteriör”, ”gestalt”, ”figur”.

5.4.2 Långa meningar och abstrakt språk

Långa meningar och abstrakt språk är ett utmärkande drag för källtexten. Jag har kunnat konstatera att det har varit särskilt svårt att översätta partier där en person vid namn Gonzalo Fernández citeras. Nedan följer tre olika citat av denne som på grund av meningarnas längd och det abstrakta uttryckssättet varit svåröversatta.

Exempel 1:

Por otra parte, como lo sostiene Gonzalo Fernández ”... la alteración arbitraria de las prácticas burocráticas de vigilancia que pone de manifiesto la discrecional selectividad aplicada a los grupos candidatos a ser criminalizados- determinará la existencia de todo un sector de criminalidad subterránea, la llamada ‘cifra de la criminalidad’ que, malgrado su presencia ostensible, no ingresa al túnel del sistema punitivo conformando un sector de delincuencia tolerada” (KT, s. 20:16)

Gonzalo Fernández hävdar att “...den godtyckliga förändringen av de byråkratiska kontrollrutinerna, som klart och tydligt vittnar om att man väljer att övervaka vissa grupper som bedöms vara mer brottsbenägna än andra, ger upphov till det som kallas för ”dold brottslighet”. Den dolda brottsligheten, trots att den uppenbarligen existerar, syns inte i straffsystemet och utgör således en form av ”accepterad” kriminalitet” (Ö, s. 21:18)

Kommentar: Utifrån källtextexemplet ovan kan vi konstatera att citatet inleds med en 24 ord lång nominalfras som utgör fundamentet, det vill säga ”det som kommer före huvudsatsens finita (tidsböjda) verb” (Hellspong & Ledin, 1997:77). Nominalfrasen lyder alltså ”la alteración arbitraria de las prácticas burocráticas de vigilancia que pone de manifiesto la discrecional selectividad

aplicada a los grupos candidatos a ser criminalizados” och följs i detta fall av det finita verbet ”determinará”. Långa nominalfraser är utmärkande just för en nominal framställning (Hellspong & Ledin, 1997:78). Andra tecken i exemplet ovan på att det rör sig om en nominal framställning är att det förekommer många substantiv, såsom exempelvis ”vigilancia” och ”túnel”, liksom en hel del attributiva prepositionsfraser såsom ”de las prácticas burocráticas de vigilancia” och ”de todo un sector de criminalidad subterránea”. Vidare kan vi konstatera att substantiven som förekommer ofta är abstrakta, då dessa utgörs av verbalsubstantiv och adjektivsubstantiv. I exemplet ovan återfinns verbalsubstantiv såsom ”alteración”, ”vigilancia” och ”existencia” samt adjektivsubstantiven ”selectividad” och ”criminalidad”. Enligt Hellspong och Ledin är verbalsubstantiv ”typiska för den byråkratiska koden” (1997:68).

Om man istället ser på den svenska översättningen kan man, den inledande nominalfrasen till trots, konstatera att den är mer verbal än källtextexemplet. Den har fler bisatser såsom ”som klart och tydligt vittnar om” och således fler verb, vilket är språkdrag som kännetecknar ett verbalt framställningssätt (Hellspong & Ledin, 1997:78). Den mycket långa ursprungliga meningen har delats upp i två kortare i översättningen. Abstrakta nominalkonstruktioner med verbalsubstantiv har gjorts om till verbkonstruktioner. Exempelvis har ”malgrado su presencia ostensible” översatts med det mindre abstrakta ”trots att den uppenbarligen existerar”.

Exempel 2:

“El riesgo inminente de la actuación libre del cuerpo policial, en esta etapa donde se sustancia la investigación preliminar y, fundamentalmente, se recepciona la declaración primaria del detenido, es la posibilidad cierta y de antiquísima data- de que se administren apremios ilegales, físicos o psicológicos, destinados a obtener una confesión del sujeto, tenida tradicionalmente por ‘la reina de las pruebas.’” (KT, s. 22, fotnot 66)

“Det finns en överhängande risk i att poliskåren får agera fritt under förundersökningsstadiet och då särskilt i samband med att den anhållne lämnar sin första redogörelse. Den överhängande risken, som man sedan urminnes tider känt till, består i att den anhållne utsätts för olagliga fysiska eller psykiska

påtryckningar i syfte att få fram ett erkännande från denne. Ett erkännande har traditionellt setts som "det bästa bevismedlet". (Ö, s. 23, fotnot 66)

Kommentar: Även här ser vi att källtextexemplet börjar med ett mycket långt fundament i form av nominalfrasen "El riesgo inminente de la actuación libre del cuerpo policial, en esta etapa donde se sustancia la investigación preliminar y, fundamentalmente, se recepciona la declaración primaria del detenido" (28 ord) före det finita verbet "es" som följs av en ännu längre nominalfras "la posibilidad cierta y de antiquísima data- de que se administren apremios ilegales, físicos o psicológicos, destinados a obtener una confesión del sujeto, tenida tradicionalmente por 'la reina de las pruebas'" (31 ord). Ord som "se sustancia", "se recepciona", "de antiquísima data", "sujeto" hör till ett mycket formellt register hemmahörande i den juridiska språktraditionen. Abstraktionsnivån är även i detta exempel hög till följd av bruket av verbalsubstantiv såsom "actuación", "investigación", "declaración" och "confesión" och adjektivsubstantiv såsom "posibilidad".

Den 60 ord långa meningen har i översättningen blivit tre. Liksom i det förra exemplet återfinns fler bisatser i översättningen än i källtexten vilket innebär att översättningen är mer verbal i förhållande till källtexten som är mer nominal. Exempel 3:

Como se sostiene "...es innegable la tremenda acción filtradora de la operatividad policial, caracterizada por la notoria selectividad de su intervención, que viene a recaer –indefectiblemente- sobre los estratos depauperados y marginales de la sociedad, pese a que, paradójicamente, de acuerdo a su composición de recursos humanos, el cuerpo policial recluta sus miembros también entre los núcleos económicamente desfavorecidos de la población" (KT, s. 24:23)

Man hävdar att "... det inte går att förneka att polisens operativa verksamhet är diskriminerande och att detta kännetecknas av ett utpräglat selektivt agerande från polisens sida. Detta drabbar obönhörligen de svagaste och mest utslagna i samhället. Det kan tyckas paradoxalt eftersom poliskåren rekryterar sina medlemmar även bland de ekonomiskt svagaste i befolkningen" (Ö, s. 25:23)

Kommentar: Ett av många utmärkande drag för den spanska juridiska diskursen är adjektiv som placeras före och efter substantivet, före för att förklara och efter

för att specificera (Escánez, Martín, Ruiz, Santaella, 1996:49). I källtextexemplet ovan ser vi prov på detta genom uttrycket ”tremenda acción filtradora”. Även om källtexten inte är en juridisk text så imiterar den ofta den juridiska diskursen, troligen i syfte att höja textens status som ett seriöst och utredande dokument.

5.4.3 Neologismer

Nedan följer två exempel där ordet ”semantización” som troligen är en neologism förekommer. ”Semantización” som skulle motsvaras av ”semantisering” på svenska tycks alltså vara en neologism, det vill säga ett nyord, som varken ”finns” i svenskan eller i spanskan.

Exempel 1:

Otro tipo de discriminación que experimentan ciertos niños, niñas y adolescentes se desencadena **a partir de la particular apropiación y semantización** que ellos hacen del espacio público urbano, de cómo lo usan y cómo se mueven en él. “En ese sentido hay quienes poseen el capital simbólico como para definir su apropiación y **semantización** del espacio público urbano como ‘la’ legítima: condenando la ilegitimidad de las otras (re) apropiaciones y **(re) semantizaciones**, definen la suya (‘mi’/nuestra) como ‘la’ normal” (KT, s. 50:3)

En annan typ av diskriminering som en del barn och ungdomar utsätts för framkallas **av deras speciella sätt att ta stadens offentliga platser i besittning och ge dessa en betydelse**. Det handlar om hur de använder och på vilket sätt de rör sig på dessa platser. ”På tal om detta finns det de som till synes äger det symboliska kapitalet för att legitimera sitt eget sätt att ta stadens offentliga platser i besittning och **ge dessa en betydelse** och döma ut andras sätt att göra detsamma som illegitima. De definierar sitt eget (‘mitt’/vårt) sätt som det ”normala”Ö, s. 51:4)

Exempel 2:

El “... juego ‘desviado’ que forma parte de la (re) apropiación y (re) **semantización** que las niñas, niños y adolescentes en situación de calle hacen del espacio público urbano es visto desde la legitimidad- como anormal, como signo de distinción negativa. [...] Impera entonces un modo legítimo de apropiación-semantización del tiempo-espacio ciudadano que es simbólicamente arbitrario”, por lo que se discrimina a aquellos que no respetan ese deber ser urbano. (KT, s. 50:20)

Det ”...’avvikande’ spelet, som är en del av hur barn och ungdomar som lever på gatorna tar stadens offentliga platser i besittning (på nytt) och **ger dessa en (ny) betydelse**, ses utifrån det som är legitimt som något onormalt. Det ses som ett tecken på något som utmärker sig negativt. [...] Således dominerar ett legitimt sätt att besitta och ge betydelse åt stadens tid och utrymme som symboliskt nog är godtyckligt”. Detta innebär att personer som avviker från normen för hur man förväntas bete sig i staden blir diskriminerade på grund av detta. (Ö, s.51:22)

Kommentar: Det som skapat mest problem i exemplen ovan har varit uttrycken ”(re) apropiación” och ”(re) semantización”. Om jag hade direktöversatt dessa icke-transparenta uttryck med ”(åter) tillägnelse” och ”(åter) semantisering” eller något liknande skulle det nog vara tämligen obegripligt för den svenske läsaren. Eftersom jag utgår från en kommunikativ översättningsmetod har jag alltså tolkat vad som menas med dessa uttryck och skrivit ut detta. På detta sätt har jag försökt att sänka abstraktionsnivån något även om ”att ta en plats i besittning” och ”att ge den en betydelse” självfallet kan ses som något abstrakt men för den skull inte obegripligt.

5.5 Andra översättningsproblem

5.5.1 Grafiska markeringar

Källtexten är full av grafiska markeringar, fetstilta partier, kursiver etc. Enligt *Svenska skrivregler* ska man använda grafiska markeringar sparsamt i svenskan och jag har därför valt att ta bort dessa när de verkar störande och godtyckliga.

Exempel:

A niños y adolescentes en situación de calle, que es el vínculo directo que tengo, la discriminación la tienen en todos o en casi todos los ámbitos en los que están. [...] Bueno después **la policía, ni que hablar. No más por el aspecto físico, entran dentro de la tipología de lo que para la policía es ‘represible’.** **Aunque no estén haciendo nada.** Nos pasa en el barrio, con la comisaría del barrio, qué saben quiénes son, qué es lo que hacen, e igual de todas maneras los paran cada vez que los ven, les piden documentos, los maltratan, los llevan. (Informante calificado 4) (KT, s. 40:12)

Barn och ungdomar som lever på gatan, som är dom som jag träffar, utsätts för diskriminering överallt eller nästan överallt där dom vistas. [...]

Och polisen sen, det ska vi inte ens prata om. Polisen klassar dom som ”klandervärda” enbart på grund av hur dom ser ut. Även om dom inte har gjort nånting. Man ser det här i området, på den lokala polisstationen. Trots att polisen vet vilka dom är och vad dom gör, så stoppar polisen dom ändå varje gång dom ser dom och frågar efter legitimation, behandlar dom illa och för bort dom. (Uppgiftslämnare nummer 4) (Ö, s. 41:10)

Kommentar: Ovan ser vi ett exempel där de fetstilta partierna i källtexten inte överförts till den svenska översättningen. När jag läste källtexten stördes jag av denna typ av grafisk markering eftersom jag som läsare själv ville avgöra vad som var viktig information eller inte i avsnittet i fråga. Jag valde därför att inte följa källtextens grafiska markeringar när de tycktes störa läsningen.

5.5.2 Fotnoter

Citat, boktitlar, namn på artiklar, organisationsnamn och övrigt i fotnoterna har översatts. Originalnamnen står inom parentes efter översättningen. Detta har jag gjort för att underlätta för läsaren. På så vis kan läsaren söka exempelvis på originalnamnet på Internet för ytterligare information. Nedan följer ett exempel på detta. Exempel:

FERNÁNDEZ, Gonzalo. (1988) Derecho Penal y Derechos Humanos. Montevideo. IELSUR-Trilce p. 97 (KT, s. 20, fotnot 65)

FERNANDEZ, Gonzalo (1988) Straffrätt och mänskliga rättigheter (Derecho Penal y Derechos Humanos) Montevideo. IELSUR-Trilce s. 97 (Ö, s. 21, fotnot 65)

6. SLUTKOMMENTAR

Källtexten är av *textypen* rapport och *ämnet* är barns rättigheter och diskriminering av barn. Texten är av utredande och samhällskritisk karaktär såtillvida att man låter barn och ungdomar komma till tals om den diskriminering som de själva utsätts för. *Syftet* är att synliggöra de problem som är kopplade till diskriminering och att skapa debatt kring detta ämne. Översättningsproblemen har huvudsakligen varit av två slag, dels av

kulturspecifik karaktär och dels av syntaktisk och stilistisk karaktär. De kulturrelaterade översättningsproblemen har påträffats främst i de delar av källtexten som utgörs av återgivet tal och i synnerhet när det är barn och ungdomars tal som återges. Det har bland annat handlat om kulturspecifika ord och uttryck, slanguttryck och så vidare. Vidare har det inte varit helt lätt att få till en talspråkighet i översättningen som känns genuin för en svensk läsare. De syntaktiska och stilistiska översättningsproblemen har förekommit främst i brödtexten och i synnerhet i citat i källtexten. Det har rört sig om ett nominalt och abstrakt uttryckssätt bland annat till följd av långa utbyggda nominalfraser i fundamentposition, bruket av abstrakta verbal- och adjektivsubstantiv, ordval från ett mycket formellt register hemmahörande i den juridiska språktraditionen och så vidare.

Eftersom jag har utgått från Newmarks målspråkinriktade översättningsmetod *kommunikativ översättning* har mitt mål varit att så exakt som möjligt återge källtextens innehåll och uttryck på ett sådant sätt att både innehåll och språk blir fullt acceptabelt och begripligt för läsaren. För att försöka åstadkomma detta har jag bland annat: lagt till förklarande fotnoter där det tyckts befogat, utelämnat metaforiska uttryck som inte överensstämmer med svenska stilmormer, gjort förklarande tillägg, utelämnat talspråksmarkörer som kan försvåra förståelsen, delat upp långa, omständliga meningar i flera kortare och försökt sänka abstraktionsnivån i desamma genom att göra om nominala konstruktioner med verbalsubstantiv till verbkonstruktioner, samt tagit bort grafiska markeringar när dessa ansetts störa läsningen.

7. RESUMEN EN CASTELLANO

Esta monografía es el trabajo final para la obtención del título de licenciatura en traducción en el Instituto de Traductores e Intérpretes de la Universidad de Estocolmo. El trabajo consta de tres partes principales. La primera parte consiste en un análisis del texto original. La segunda contiene el texto original (texto fuente) y la traducción al sueco. La tercera incluye comentarios relacionados con la traducción y los problemas que han surgido durante el proceso de traducir.

El texto que ha sido traducido es una parte, aproximadamente la mitad, del capítulo cinco “Formas específicas de discriminación” del libro *Discriminación y Derechos Humanos en Uruguay: La voz de las niñas, niños y adolescentes*, publicado por el Comité de los Derechos del Niño, Uruguay. El texto original es del género informe y trata el tema de los derechos del niño y la discriminación que experimentan los niños y los adolescentes en Uruguay. El informe se basa en unas entrevistas que se han hecho a unos treinta niños y adolescentes de ambos sexos y además a unos informantes que por su experiencia laboral podían aportar información sobre el tema. El tema del texto es polémico justamente por dejar que los niños y los adolescentes hablen por sí mismos acerca de la discriminación que ellos experimentan. La crítica social de la sociedad uruguaya en general, y en especial de la policía y el sistema penal, es evidente. El objetivo del texto es hacer visible la discriminación que existe en la sociedad uruguaya y crear debate en relación al tema de la discriminación.

Para la traducción el punto de partida ha sido el método que Peter Newmark, en su libro *A textbook of Translation*, da el nombre de *traducción comunicativa*. Este método de traducción está orientado hacia la lengua meta y se concentra en la inteligibilidad del texto para el lector. La meta, por lo tanto, ha sido intentar producir un texto totalmente legible, inteligible y aceptable para el lector sueco.

Los problemas que han surgido durante el proceso de traducir han sido principalmente de dos tipos. Por un lado los problemas han sido de tipo léxico debido al uso relativamente frecuente de palabras y expresiones específicas de la cultura del texto original. Este tipo de problemas se han visto mayormente en las partes donde se cita a los niños y los adolescentes. Otras dificultades se han revelado al intentar reproducir un lenguaje oral en la traducción que al lector sueco le resultara auténtico.

Por otro lado han surgido problemas de traducción relacionados con el estilo y el género representado por el texto original. En parte el uso del lenguaje y las formas de expresarse en el texto pertenecen a un registro muy formal de tipo jurídico con frases muy largas, llenas de abstraccionismos y con una marcada tendencia a la nominalización de verbos y adjetivos.

KÄLLFÖRTECKNING

KÄLLTEXT

Comité de los Derechos del Niño Uruguay. 2004. Kapitel 5 ”Formas específicas de discriminación” ur boken *Discriminación y Derechos Humanos en Uruguay: La voz de las niñas, niños y adolescentes*. Montevideo: © Comité de los Derechos del Niño Uruguay.

TRYCKTA KÄLLOR

Americanismos. 1998. Editorial Ramón Sopena, S.A. Spanien

Chuchuy, Claudio (coordinación). 2001. *Diccionario del español de Argentina*.

Editorial Gredos, S.A. Madrid

Diccionario de la Lengua Española. 1992. Madrid: Espasa.

Renaud, Richard (coordinador). 1997. *Diccionario de Hispanoamericanismos*.

Madrid: Ediciones Cátedra, S.A.

- Escáñez, José, Martín, Jacinto, Ruiz, Reyes, Santaella, Juan. 1996. *Los Lenguajes Especiales*. Editorial Comares, Granada
- Falk, Johan, Lerate, Luis och Sjölin, Kerstin. 1994. *Modern spansk grammatik*. Almqvist & Wiksell. Borås
- Hellspong, Lennart och Ledin, Per. 1997. *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys*. Studentlitteratur. Lund
- Ingo, Rune. 1991. *Från källspråk till målspråk: Introduktion i översättningsvetenskap*. Studentlitteratur. Lund
- Kotsinas, Ulla-Britt. 2004. *Ungdomsspråk*. Hallgren och Fallgren Studieförlag AB. Uppsala
- Munday, Jeremy. 2001. *Introducing Translation Studies: Theories and applications*. Routledge. London
- Newmark, Peter. 1988. *A textbook of translation*. Singapore: Prentice Hall International (UK) Ltd.
- Norstedts Svenskt språkbruk: ordbok över konstruktioner och fraser*. 2003. Norstedts förlag AB. Gjøvik, Norge
- Norstedts spanska ordbok*. 1999. Norstedts förlag AB. Rotolito Lombarda, Italien.
- Norstedts Spansk-svensk juridisk och ekonomisk handbok*
- Svensk synonymordbok*. 1992. Norstedts förlag AB. Gjøvik, Norge
- Svenska skrivregler*. 2003. Liber AB. Falköping

ÖVRIGA KÄLLOR

www.scslat.org Rädda Barnen, Latinamerika

www.comitedn.org Comité de los Derechos del Niño Uruguay

www.google.com

www.unicef.org

www.rb.se Rädda Barnen

www.ne.se Nationalencyklopedin

www.tierramerica.net

FN: s konvention om barnets rättigheter

www.omct.org World Organisation Against Torture (OMCT) Organisation
Mondiale Contre la Torture Genève, Schweiz

Per Tamm (Kontaktperson på Rädda Barnen, Latinamerika) Officiell
representant för Save the Children Suecia, Programa Regional Para
América Latina y El Caribe. Stationerad i Lima, Peru.

Lucía Dufort (Muntlig källa) Högskolestuderande kvinna, bosatt i Stockholm,
ursprungligen från Uruguay.